

**PERHEMUODON YHTEYS LASTEN
SUORITUSSTRATEGIOIHIN**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 35
40351 Jyväskylä

Pro gradu -tutkielma
Annukka Junnila
Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
Syksy 2001

ESIPUHE

Tämä tutkimus on osa DESTRA-projektia (Development of Strategies). Haluan kiittää kaikkia tutkimukseen osallistuneita opettajia, lapsia ja heidän vanhempiaan yhteistyöstä sekä ohjaajaani Jari-Erik Nurmea. Lisäksi haluan kiittää Kaisa Aunolaa opastuksesta SPSS-ohjelman käytössä ja kaikesta hänen antamastaan tuesta, Anna-Maija Poikkeusta ohjeista ja kannustuksesta, Markkua tuesta ja jaksamisesta, Äitiä ja Markku P:tä tuesta, ohjauksesta ja opastuksesta.

TIIVISTELMÄ

Perhemuodon yhteys lasten suoritusstrategioihin.

Tekijä: Annukka Junnila
Ohjaaja: Jari-Erik Nurmi
Psykologian pro gradu

Syyskuu 2001
Jyväskylän yliopisto
45 sivua

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko perhemuoto yhteydessä esikouluikäisten lasten suoritusstrategioihin. Lisäksi haluttiin tutkia, välittävätkö kasvatuskäytännöt, perheen sosioekonominen asema, vanhempien koulutus tai lasten matemaattisten tai kielellisten taitojen lähtötasot tätä yhteyttä. Tutkimus toteutettiin osana Destra-projektia (Development of Strategies). Tutkimusaineisto koostui 207 lapsesta ja heidän vanhemmistaan. Tutkimukseen osallistuneet lapset olivat Jyväskylästä ja sen lähikunnista. Lasten käyttämien strategioiden tutkimisessa käytettiin apuna esikouluopettajien ja lasten itse arvioita lasten tyypillisestä tavasta suoriutua erilaisissa esikoulutilanteissa. Lasten vanhemmille lähetettiin kotiin kyselylomake, jonka avulla kartoitettiin vanhempien käyttämiä kasvatuskäytäntöjä ja heidän sosioekonomista ja koulutuksellista taustaansa.

Tulosten mukaan äitien raportoima perhemuoto oli yhteydessä lasten itse arvioimiin suoritusstrategioihin siten, että yksinhuoltajaäitien lapset käyttivät muihin lapsiin verrattuna enemmän maladaptiivisia strategioita. Muiden strategioiden tai perhemuotojen suhteen ei ollut eroja. Tutkimuksessa havaittiin kaksi äidin raportoiman perhemuodon ja lasten käyttämien suoritusstrategioiden yhteyttä välittävää tekijää, jotka olivat lasten matemaattisten taitojen lähtötaso ja äidin peruskoulutus. Yksinhuoltajaäitien lapsilla oli tulosten mukaan muita lapsia huonommat matemaattisten taitojen lähtötasot ja he myös käyttivät muihin lapsiin verrattuna enemmän maladaptiivisia suoritusstrategioita.

Avainsanat: ydinperhe, yksinhuoltajaperhe, maladaptiiviset strategiat, matematiikan taitojen lähtötasot, esikoulu

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
1.1. Perhemuoto.....	2
1.2. Sosioekonominen status.....	4
1.3. Kasvatuskäytännöt.....	5
1.4. Lasten suoritusstrategiat.....	7
1.5. Perhetaustan vaikutus lasten suoritusstrategioihin.....	9
2. TUTKIMUSONGELMAT	11
3. MENETELMÄT	12
3.1. Tutkittavat.....	12
3.2. Mittarit.....	13
4. TULOKSET	22
4.1. Perhemuodon yhteys lasten suoritusstrategioihin.....	22
4.2. Äidin sosioekonominen asema ja peruskoulutus välittävänä tekijänä.....	24
4.3. Kasvatuskäytännöt välittävänä tekijänä.....	24
4.4. Perhemuotojen yhteys kasvatuskäytäntöihin.....	25
4.5. Lasten taitotasojen kontrollointi.....	26
5. POHDINTA	28
5.1. Perhemuoto.....	28
5.2. Äidin sosioekonominen asema ja koulutus.....	30
5.3. Kasvatuskäytännöt.....	32
LÄHTEET	36

1. JOHDANTO

Suomessa eri perhemuotoja on tutkittu varsin vähän, etenkin uusperheitä koskeva tutkimus on ollut niukkaa. Perheellä on suuri vaikutus lapsen elämään, koska hän viettää suurimman osan ajastaan sen piirissä. Perhemuodon lisäksi lapsen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa kasvatuskäytännöt, perheen taloudellinen tilanne, vanhempien työtilanne, vanhempien suhteen laatu, vanhempien koulutus, lasten lukumäärä, lasten syntymäjärjestys ja perheen ilmapiiri.

Siirtymä kouluun ja sopeutuminen sen sääntöihin ja odotuksiin, sekä laajentuneeseen sosiaaliseen ympäristöön on lapselle keskeinen kehitystehtävä. Ensimmäisten kouluvuosien aikana hän oppii monia uusia taitoja, joita ilman on vaikea selviytyä nyky-yhteiskunnassa. Oppimistilanteet voivat parhaimmillaan olla onnistumisen kokemuksia, mutta pahimmillaan oppimistilanteisiin liittyvät kasautuvat vaikeudet voivat johtaa suotuisan koulunkäynnin estymiseen ja ongelmakäyttäytymiseen (Aunola, 2000; Midgley, Arunkumar, & Urdan, 1996; Nurmi, Onatsu & Haavisto, 1995a; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000; Pintrich, Marx, & Boyle, 1993; Salonen, Lepola, & Niemi, 1998). Koulussa hyvin menestyvät lapset uskovat suoritustilanteessa itseensä ja omiin kykyihinsä. He keskittyvät aktiivisesti käsillä olevaan tehtävään ja pyrkivät hallintasuuntuneesti tehtävän ratkaisuun. Heikosti menestyvät lapset ovat suoritustilanteessa ahdistuneita ja pelkäävät epäonnistuvansa tehtävässä aikaisempien kokemustensa perusteella ja saattavat keskittyä tehtävän sijasta tehtävän kannalta irrelevanttiin toimintaan (Aunola, 2000; Aunola, Stattin & Nurmi, 2000; Nolen-Hoeksema, Mumme, Wolfson & Guskin, 1995; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 2000; Zuckerman, Kieffer, & Knee, 1998).

Viimeaikoina suoritusstrategioiden tutkimuksessa on alettu kiinnittää huomiota niiden syntyyn erilaisissa perhe- ja koulukonteksteissa (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000; Onatsu-Arviolommi, Nurmi & Aunola, 1998). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten lasten suoritusstrategiat ovat yhteydessä perhemuotoihin ja toisaalta vanhempien käyttämiin kasvatuskäytäntöihin ja heidän sosioekonomiseen asemaansa.

1.1. Perhemuoto

Perheet voivat erota toisistaan monin eri tavoin. Uus- ja yksinhuoltajaperheiden lapset ovat joutuneet kokemaan suuria muutoksia perhesuhteissaan. Uusperheiden lapset ovat kokeneet enemmän kuin yhden muutoksen. Perhesuhteiden muutoksista aiheutuu aina stressiä, sillä avioero on monijakoinen prosessi, jossa perheen sisäiset suhteet muuttuvat (Wallerstein, Corbin & Lewis, 1988, Hetherington, 1981, 1984). Mitä vähemmän muutoksia eroon liittyy, sitä helpommin lapsen sopeutuminen tapahtuu (Pulkkinen, 1984). Eroa edeltävät ristiriidat ja niiden heijastumat lapseen ovat paljon tärkeämpiä lapsen kehityksen kannalta kuin itse avioero (Pulkkinen, 1984). Epävakauden ja perheolosuhteiden muutoksen on todettu olevan yhteydessä lasten koulunkäyntivaikeuksiin (Waisner & Garnier, 1992).

Tilanteen vakiintumiseen avioeron jälkeen on arvioitu kuluvan keskimäärin kahdesta kolmeen vuotta, ja vanhemman uudelleen avioitumisen jälkeen noin viidestä seitsemään vuotta (Hetherington, 1989; Hetherington, 1999). Jokainen osapuoli kokee avioeron omalla tavallaan ja lasten kokemukset voivat olla hyvin erilaisia kuin aikuisten (Pulkkinen, 1984). Myös lapset voivat reagoida keskenään hyvin eri tavoin (Hetherington, 1981, Pulkkinen, 1984). Siihen, miten kukin lapsi eron kokee, näyttävät vaikuttavan lapsen kehitysvaihe, temperamentti, sukupuoli ja kumulatiivisen stressin määrä (Hetherington, 1981).

Pysyvät perhesuhteet tarjoavat hyvän perustan koulumotivaatiolle, oppimiselle ja suoriutumiselle, kun taas niiden puute ja avioeroon liittyvät ongelmat altistavat lapsen erilaisille vaikeuksille koulussa ja myöhemmin työelämään siirtymisessä. Lasten kasvattaminen yksin ilman puolison tukea saattaa olla liian vaativaa joillekin yksinhuoltajaäideille (Onatsu-Arvilommi & Nurmi, 1997).

Yleensä ajatellaan, että yksinhuoltajaperheessä elämisellä on negatiivisia vaikutuksia lapsen koulunkäyntiin. Yksinhuoltajaperheiden lapset kertaavat useammin luokan (Bianchi, 1984; McLanahan & Sanderful, 1994), lopettavat koulun aikaisemmin (McLanahan & Sanderful, 1994) ja suoriutuvat merkitsevästi huonommin kuin kaksivanhempisen perheen lapset (McLanahan & Sanderful, 1994). Yksinhuoltajaperheiden lapset suoriutuvat heikommin ja jatkavat epätodennäköisemmin koulunkäyntiään. Heillä on myös todennäköisemmin käyttäytymisongelmia

(McLanahan & Sanderful, 1994). Isän poissaolo voi olla merkittävä lapsen kouluasuoriutumista haittaava tekijä. Alisuoriutajat ja koulussa huonosti suoriutuvat tulevat tyypillisesti perheistä, joissa biologinen isä ei ole läsnä, kun taas suurin osa ylisuoriutujista asuu molempien vanhempiensa kanssa (Onatsu-Arvilommi & Nurmi, 1997). Yhden vanhemman perheiden on sanottu olevan vähemmän tehokkaita lapsen kouluun sosiaalistajia kuin kahden vanhemman perheiden. Lapset, joilla on kaksi vanhempaa, viettävät enemmän aikaa aikuisten kanssa lukien kirjoja tai pelejä pelaten, mikä edistää akateemisia taitoja. He ovat myös tottuneet saamaan ohjausta aikuisilta (Entwisle & Alexander, 1996).

Uusperheitä verrataan usein ydinperheisiin, koska molemmissa on kaksi aikuista. Uusperheiden lasten on siis oletettu olevan paremmassa asemassa yksinhuoltajaperheiden lapsiin verrattuna, esimerkiksi paremman taloudellisen tilanteen takia. Todellisuudessa asia ei näytä olevan aivan niin yksinkertainen. Esimerkiksi Zill (1988) raportoi yhtä paljon ongelmia kehityksessä uusperheiden ja yksinhuoltajaperheiden lapsilla. Uusperheiden lasten tilanne oli toisesta aikuisesta huolimatta lähempänä yksinhuoltajaperheiden lasten tilannetta kuin ydinperheitä (Zill, 1988). Huoltajan uusi avioliitto saattaa heikentää tai häiritä hänen suhdettaan lapseen. Uusi avioliitto saattaa vaikuttaa negatiivisesti myös lapsen ja perheen ulkopuolisen vanhemman suhteeseen. Tämän vierailut voivat harveta, koska uuden puolison läsnäolo on joskus hämmentävää ja on vaikea muodostaa luontevia vuorovaikutuksen tapoja. Lapsen pelko siitä, että uusi perheenjäsen korvaa toisen vanhemman, saattaa hänen silmissään näyttää toteutuneen (Brant, Clingempeel, & Bowen-Woodward, 1988).

Yksinhuoltajaperheessä ja uusperheessä on molemmissa vain yksi biologinen vanhempi. Vaikka uusi avioliitto parantaakin perheen taloudellista tilannetta, eivät isä- tai äitipuolen tulot ole samalla tavalla lapsen käytettävissä kuin toisen biologisen vanhemman tulot. Lisäksi kodin ulkopuolinen vanhempi osallistuu epätodennäköisemmin taloudellisesti lapsen koulunkäynnin tukemiseen. Kahden vanhemman läsnäolo uusperheessä ei välttämättä tarkoita runsaampaa vanhempien mukanaoloa tai sosiaalista tukea. Osa yksinhuoltajaperheiden ja uusperheiden haitoista johtuu muutosta perheen hajoamisen myötä. Muutto katkaisee yhteyden entiseen yhteisöön ja lisäksi muuttoon liittyy usein koulun vaihtaminen, mikä voi olla haitallista lapsen koulunkäynnille (McLanahan & Sanderful, 1994).

Vaikka perherakenne itsessään ei ole suoraan yhteydessä lasten koulumenestykseen, se aiheuttaa sen, että jotkut vanhemmat eivät pysty tarjoamaan yhtä paljon psykologista tukea kuin toiset (Entwistle & Alexander, 1996). Lasten ja vanhempien välisen suhteen ohella merkittävä on vanhempien keskinäinen suhde, koska se heijastuu suhtautumisessa lapseen (Pulkkinen, 1984; Feldman & Wentzel, 1990).

Suomesta uusperhetutkimus on tähän asti pitkälle puuttunut (Ritala-Koskinen, 1993, 2001). Julkisessa keskustelussa uusperhe on ollut kyllä esillä, mutta aiheena on ollut lähinnä uusperheen käytännön ongelmat (Ritala-Koskinen, 1993, 2001).

1.2. Sosioekonominen status

Sosioekonominen status (SES) on keskeinen käsite sosiaalisen taustan tarkastelussa. Eri tutkimuksissa sosioekonomisen statuksen määritelmät vaihtelevat. Useimmiten se määritellään vanhempien ammatillisella asemalla, koulutuksella ja tulotasolla (Gustafson, 1994), tässä tutkimuksessa se määriteltiin erikseen kummallekin vanhemmalle tämän ammattiaseman mukaan (ks. mm Bianchi, 1984; Bradley & Caldwell, 1987; Chapman & Lambourne and Silva, 1990).

Perheen koko ja kokoonpano vaikuttavat sen hyvinvointiin määrittelemällä kuinka monta henkilöä perheeseen tuo tuloja ja moniko niistä on riippuvainen (Voydanof, 1991). Toimeentulo on edellytys perustarpeiden tyydyttämiselle. Jos vanhemmilla on jatkuvia huolia toimeentulosta, saattaa perheen ilmapiiri olla kireä ja ahdistunut koska vanhempien perusturvallisuuden tunne on järkkynyt. Lyhyt koulutus ja alhainen ammattiasema ovat myös yhteydessä huonompiin asunto-oloihin ja vapaa-ajan harrastusten puutteeseen (Pulkkinen, 1977).

Suomessa sosiaaliluokkien väliset erot ovat pienemmät kuin esimerkiksi Englannissa ja Yhdysvalloissa. Niinpä muissa maissa saatuja tutkimustuloksia ei voida suoraan soveltaa Suomen oloihin. Ruotsalaisissa ja suomalaisissa tutkimuksissa sosiaaliluokka ei ole ollut yhteydessä esimerkiksi lapsen rikollisuuteen. Kuitenkin taloudelliset kriisit ja huonot asuinolot voivat olla ns. kynnystekijöitä, jotka lisäävät rikollisuuden riskiä tai muutoin vaarantavat kehitystä (Pulkkinen, 1984).

Vaikka perheen taloudellinen tilanne ei olisikaan kovin hyvä, voivat vanhemmat silti tukea ja edistää lastensa älyllistä kehitystä. On paljon asioita mitä voidaan tehdä lasten koulunkäynnin hyväksi ilman suuria rahallisia panostuksia. Näitä ovat esimerkiksi retket kirjastoon, koulunkäynnin tukeminen, lapsille lukeminen jo pienestä pitäen ja rauhallisen tilan järjestäminen läksyjen tekoa varten.

1.3 Kasvatuskäytännöt

Vanhemmat eroavat toisistaan siinä, miten he kontrolloivat lapsiaan (Janssens, 1994). Toiset vanhemmat käyttävät tiukempaa kuria kuin toiset, ja toiset taas käyttävät kasvatuksessa enemmän lämpöä kurin sijasta. Kasvatusta voidaankin tarkastella erilaisten kasvatuskäytäntöjen kautta. Baumrind (1989) on jakanut kasvatuskäytännöt kolmeen kategoriaan, auktoritatiiviseen, autoritaariseen ja sallivaan kasvatukseen. Maccoby ja Martin (1983) luokittelevat kasvatuskäytännöt nelikentän avulla, jossa ne jaetaan kahden eri dimension mukaan. Nämä dimensiot ovat kontrolloivuus ja vaativuus sekä positiivinen tunneilmasto ja vastaanottavaisuus. Heidän mukaansa sallivaan kasvatukseen voi liittyä tai olla liittymättä lämpöä ja tunteita, joten he jakoivat sallivuuden kahteen, hemmotteluun ja laiminlyöntiin. Baumrindin salliva kasvatuskäytäntö vastaa Maccobyn ja Martinin hemmottelevaa tyyliä. (Maccoby & Martin 1983, Kettunen, Krats & Kinnunen, 1997).

Auktoritatiiviselle kasvatukselle on tyypillistä sekä kontrolloivuus, että positiivinen tunneilmasto. Vanhempien suhde lapseen on lämmin ja vastavuoroinen, mutta he pitävät myös yllä tiukkaa kontrollia. Auktoritatiiviset vanhemmat tietävät aina missä lapsi on ja kenen kanssa. Auktoritatiivinen vanhemmuus on yhdistetty positiivisiin seurauksiin lapsilla, kuten koulumenestykseen ja hyvään itsetuntoon. Esimerkiksi Baumrind (1989) vertasi auktoritatiivista kasvatuskäytäntöä muihin kasvatustyyliin ja hänen tulostensa mukaan auktoritatiivisten perheiden lapset olivat merkitsevästi kyvykkäämpiä kuin muut. Aunolan, Stattinin ja Nurmen (2000) mukaan auktoritatiivisen perheen nuorilla oli vähemmän tehtävääirrelevanttia käyttäytymistä ja passiivisuutta muiden perhetyyppien nuoriin verrattuna. Heillä oli myös vähemmän

epäonnistumisen odotuksia ja enemmän minää tukevia attribuutioita kuin laiminlyövästä ja autoritaarisista perheistä tulevilla nuorilla. Pulkkinen käyttää auktoritatiivisesta kasvatuskäytännöstä nimeä ohjaava kasvatus (Pulkkinen, 1997). Ohjaavaan kasvatukseen liittyy vanhempien luontaiseen auktoriteettiin perustuvaa turvallisuutta, valvontaa, odotuksia, lämpöä ja lapsen aktiivista kuuntelua. Ohjaava kasvatus on lapsikeskeistä, muttei lapsijohtoista kasvatusta.

Autoritaariseen kasvatukseen kuuluu tiukka kontrolloivuus ilman lämpöä ja aikuiskeskeisyys, jolla tarkoitetaan sitä, että kasvatustoimet eivät perustu lapsen tarpeisiin vaan aikuisen omaan ajankäyttöön tai mukavuuden haluun (Pulkkinen, 1997). Aikuisten tunnesuhde lapsiin ei ole yhtä lämmin ja avoin kuin auktoritatiivisten vanhempien (Aunola, 2000). Autoritaariset vanhemmat eivät tiedä missä lapsi on ja kenen kanssa (Pulkkinen, 1997). He pyrkivät hallitsemaan ja muokkaamaan lapsen asenteita ja käytöstä usein jonkun ulkopuolisen ja ylemmän auktoriteetin standardien mukaan. Tottelevaisuus on autoritaaristen vanhempien mielestä hyve, jota tulee lapsille opettaa (Baumrind, 1989). Autoritaaristen perheiden nuorilla oli enemmän epäonnistumisen odotuksia, passiivisuutta ja tehtävä irrelevanttia käyttäytymistä ja vähemmän minää tukevia attribuutioita kuin auktoritatiivisten perheiden nuorilla, mutta vähemmän tehtävä irrelevanttia käyttäytymistä kuin laiminlyövien perheiden lapsilla (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000).

Sallivaa kasvatusta kuvaa lämpö ilman kontrollia. Kasvatus on lapsikeskeistä ilman, että lapselta vaaditaan asianmukaista käytöstä (Aunola, 2000). Sallivat vanhemmat pyrkivät olemaan lasta kohtaan hyväksyviä ja antavat hänen itsensä säädellä omaa käyttäytymistään (Baumrind, 1989). Vanhemmat myös reagoivat lapsen impulsseihin, toiveisiin ja käyttäytymiseen yleensä hyväksyvästi ja vahvistamalla, ilman rankaisua (Maccoby & Martin 1983). Esikouluikäiset sallivien perheiden lapset on todettu vähemmän suoritusorientoituneiksi ja tytöt huomattavasti vähemmän assertiivisiksi auktoritatiivisten perheiden lapsiin verrattuna (Baumrind, 1989). Sallivien perheiden nuoret raportoivat enemmän tehtävä irrelevanttia käytöstä ja passiivisuutta kuin auktoritatiivisten perheiden lapset mutta vähemmän kuin laiminlyövien perheiden lapset (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000).

Laiminlyövästä kasvatuksesta puuttuu sekä lämpö että kontrolli. Tyypillisesti siihen kuuluu yleinen sitoutumattomuus ja piittaamattomuus lapsen tekemisiä kohtaan (Aunola, 2000; Maccoby & Martin, 1983, Kettunen, Krats & Kinnunen, 1997).

Laiminlyöivistä perheistä tulevat nuoret raportoivat enemmän tehtävä irrelevanttia käyttäytymistä kuin muista perhetyypeistä tulevat. He olivat myös muita passiivisempia ja käyttivät vähemmän minää tukevia attribuutioita kuin auktoritatiivisten ja sallivien perheiden lapset (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000)

Kasvatuskäytäntöjen on todettu olevan yhteydessä nuorten maladaptiivisten ja adaptiivisten suoritusstrategioiden käyttöön (Onatsu-Arviolommi, Nurmi & Aunola, 1998). Esimerkiksi auktoritatiivisen kasvatuskäytännön on todettu olevan yhteydessä adaptiiviseen, tehtävään suuntautuneeseen strategiaan ja laiminlyövän tyylin maladaptiiviseen, tehtävää välttävään strategiaan (Aunola, Stattin & Nurmi, 2000). Leungin ja Kwanin (1998) mukaan kasvatuskäytännöt vaikuttavat koulusuoriutumiseen motivaation kautta, siten että auktoritatiivinen kasvatuskäytäntö on yhteydessä ulkoiseen motivaatioon ja amotivaatioon, autoritaarinen tyyli on yhteydessä sisäiseen motivaatioon ja salliva amotivaatioon. Marjoribanks (1996) on löytänyt yhteyden kasvatuskäytäntöjen ja positiivisten kouluasenteiden välillä, kuten "Olen mielestäni aika hyvä koulutehtävissä".

1.4 Lasten suoritusstrategiat

Strategiat on määritelty yksilön ajattelu- ja toimintatavoiksi, joiden mukaan hän menettelee ulkoisen tilanteen arvioinnin pohjalta syntyneen haasteen tai uhan ratkaisuyrityksissä (Nurmi & Salmela-Aro, 1992). Strategiat ovat laajoja ennakoiteja, arvioiteja, toimintasuunnitelmia, tunteita ja tulkintoja sisältäviä toiminnallisia yksiköitä. Strategioita on myös kuvattu keinoina saavuttaa tavoitteita (Salmela-Aro & Nurmi, 2000). Strategiat ovat ihmisille luonteenomaisia ja ne pitävät itseään yllä muodostamalla kehämäisiä toiminnallisia kokonaisuuksia.

Nurmi ja Salmela-Aro (1992) erottelevat strategiat syntymekanismiensa mukaan neljän strategiatyyppin prosessimallissa. Eri henkilöiden toiminta voi erota sen mukaan, miten he ennakoivat onnistumistaan, millaisia tavoitteita he itselleen asettavat, mikä on heidän toimintansa tulos ja miten he tulkitsevat lopputulokseen vaikuttaneet tekijät.

Nämä eri alaprosessit erottavat toisistaan, optimistisen, defensiivis-pessimistisen, itseä vahingoittavan ja opittu avuttomuus -strategian.

Optimistisen strategian käyttäjille on tyypillistä vahva usko omaan menestykseen, joka pohjautuu aikaisempaan menestykseen ja hyvään itsetuntoon. He käyttävät lopputuloksesta riippumatta nk. minä tukevaa attribuutioerhettä eli he uskovat onnistumisensa johtuvan heidän kyvyistään ja epäonnistumisensa syistä, joihin he eivät voi itse vaikuttaa. He tulkitsevat siis lopputuloksen aina itsensä kannalta positiivisesti, mikä puolestaan tukee edelleen uskoa omaan suoriutumiseen (Nurmi & Salmela-Aro, 1992).

Defensiivis-pessimistisen strategian käyttäjille on tyypillistä optimisteihin verrattuna jonkin verran heikompi itsetunto ja jonkinlainen epävarmuus tulevan toiminnan onnistumisesta. He ovat ahdistuneita ja asettavat alhaisempia tavoitteita kuin optimistit, mikä valmistaa heitä epäonnistumisen uhkaan. He käyttävät suhteellisen alhaisia tavoitteitaan defenssinä epäonnistumisen sattuessa. Koska he kuitenkin onnistuvat lähes yhtä todennäköisesti kuin optimistit, säilyttävät he ainakin sen itsetunnon tason, mikä on heidän käyttämänsä strategiankin perustana (Nurmi & Salmela-Aro, 1992).

Itseä vahingoittavaa strategiaa käyttäville on tyypillistä pelko toiminnan epäonnistumisesta, joka pohjautuu epästabiiliin itsetuntoon. He eivät keskity käsillä olevaan tehtävään, vaan keksimään erilaisia tekosyitä, miksi he eivät edes voi onnistua tehtävässä. Näillä tekosyillä he sitten jälkeenpäin puolustelevat epäonnistumistaan. Vaikka heidän käsitykset omista kyvyistään ovat epästabiilit, pyrkivät he kuitenkin säilyttämään positiivisen kuvan itsestään. Koska strategia johtaa epästabiiliin menestykseen, pitää se yllä nimenomaan epästabiilia minäkäsitystä (Nurmi & Salmela-Aro, 1992).

Opitulle avuttomuudelle on tyypillistä, negatiivisten tapahtumien ennakointi. Siihen kuuluu myös se, ettei henkilö usko voivansa vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Hän asettaa alhaisia tavoitteita ja keskittyy tehtävän sijasta omaan itseen liittyvään pohdiskeluun. Epäonnistumisen sattuessa hän tulkitsee sen johtuvan omaan itseensä liittyvistä pysyvistä syistä. Onnistuttuaan hän tulkitsee sen johtuvan itsen ulkopuolisista syistä. Tämä on siis juuri päinvastainen minää tukevaan attribuutioerheeseen verrattuna. Opittu avuttomuus -strategia johtaa sekä onnistumisesta, että epäonnistumisesta

negatiiviseen palautteeseen, mikä puolestaan pitää yllä huonoa itsetuntoa (Nurmi & Salmela-Aro, 1992).

Suoritusstrategiat voidaan myös jakaa hallinta-suuntauneisiin eli adaptiivisiin strategioihin ja tehtävää-välteleviin eli maladaptiivisiin strategioihin (Onatsu-Arviolommi & Nurmi 2000; Aunola, 2000). Hallinta-suuntautuneille strategioille on tyypillistä positiivinen suhtautuminen haasteisiin sekä aktiivinen ja ratkaisukeskeinen suuntautuminen tehtäviin. Tehtävää-välteleville strategioille on ominaista suoritustilanteessa ilmenevä ahdistus, epäonnistumisen pelko ja tehtävän välttely (Onatsu-Arviolommi & Nurmi 2000; Aunola, 2000).

Suoritusstrategioiden syntyajankohdasta on kahdenlaisia oletuksia. Niiden on arveltu saavan alkunsa joko ennen kouluikää perhevuorovaikutuksen tuloksena tai sitten aivan koulun ensimmäisinä kuukausina. Aunolan (2000) mukaan suoritusstrategioiden tutkimus kouluympäristössä antaa viitteitä siitä, että strategiat ja työskentelytottumukset kehittyvät jo ennen kouluikää. Perhevuorovaikutus ja vanhemmat voivat vaikuttaa lapsen strategioiden kehitykseen antamalla toimintamalleja, palautetta, rohkaisua ja ohjausta (Aunola, 2000). Onatsu-Arviolommin, Nurmen ja Aunolan (1998) mukaan saattaa olla, että maladaptiiviset strategiat opitaan varhaisessa perheympäristössä ja esikoulussa, koska jo 4-6 -vuotiailla lapsilla on todettu opittua avuttomuutta. Tässä tutkimuksessa lapsia ei luokiteltu eri strategiaryhmiin vaan tutkittiin jatkuvia muuttujia, jotka kuvaavat sitä, kuinka paljon kukin lapsi käyttää kutakin strategiaa.

1.5. Perhetaustan vaikutus lasten suoritusstrategioihin

Onatsu-Arviolommi ja Nurmi (1997) raportoivat perhetaustan olevan yhteydessä nuorten alisuoriutumiseen, heikkoon koulumenestykseen ja vaikeuteen yhteiskuntaan sopeutumisessa. Heidän mukaansa alisuoriutujat, syrjäytyneet ja huonosti koulussa menestyneet nuoret tulivat usein perheistä, joissa oli avioeroja ja asuivat joko yksinhuoltajaäidin kanssa tai uusperheessä. Perheen kokoonpano ja ilmapiiri erottelivat yli- ja alisuoriutujien ryhmiä toisistaan. Alisuoriutujat ja syrjäytyneet tulivat perheistä, joissa oli avioeroja ja he asuivat joko äitinsä tai tämän uuden perheen kanssa. Nuoria

aikuisia työttömiä oli keskimääräistä vähemmän niiden joukossa, jotka oli viettäneet lapsuutensa ja nuoruutensa molempien omien vanhempiensa kanssa kun taas heitä oli keskimääräistä enemmän niiden joukossa jotka olivat eläneet äitinsä kanssa. (Onatsu-Arvilommi ja Nurmi 1997).

Aunolan, Stattinin ja Nurmen (2000) tulosten mukaan ne nuoret, joiden vanhempien kasvatuskäytäntöä luonnehti auktoritatiivisuus, käyttivät eniten adaptiivisia tehtävään suuntautuneita strategioita. Niillä nuorilla, jotka tulivat laiminlyövästä perheestä, oli puolestaan eniten maladaptiivisia tehtävää välttäviä strategioita. Erilaisista perheistä tulevat nuoret erosivat muillakin tavoilla toisistaan. Auktoritatiivisista perheistä tulevilla nuorilla oli hyvin vähän epäonnistumisen odotuksia, tehtävä-irrelevanttia käyttäytymistä ja passiivisuutta. He myöskin käyttivät jatkuvasti minää tukevaa attribuutioerhettä. Nuoret jotka tulivat laiminlyövästä perheistä eivät käyttäneet minää tukevaa attribuutioerhettä. Näiden tulosten mukaan on mahdollista, että ympäristö, jossa ei ole rohkaisua, vanhempien tukea ja mukanaoloa, kasvattaa nuoren epäilemään omia kykyjään ja siten altistaa hänet käyttämään tehtävää välttäviä strategioita. Autoritaarinen vanhemmuus oli yhteydessä maladaptiivisiin strategioihin, etenkin passiivisuuteen ja minää tukevan attribuutioerheen käytön puuttumiseen. Nämä ovat opitulle avuttomuudelle ominaisia piirteitä. Sallivien perheiden nuoret erosivat autoritaaristen perheiden nuorista vain siinä että he käyttivät minää tukevaa attribuutioerhettä, jopa enemmän kuin auktoritatiivisten perheiden nuoret.

2. TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksessa haettiin vastausta kolmeen tutkimusongelmaan:

- 1) Onko perhemuoto yhteydessä lapsen suoritusstrategioihin?
- 2) Missä määrin perheen sosioekonominen asema välittää perhemuodon ja lapsen suoritusstrategioiden välistä yhteyttä?
- 3) Missä määrin vanhempien kasvatuskäytännöt välittävät perhemuodon ja lapsen suoritusstrategioiden välistä yhteyttä?

3. MENETELMÄT

3.1. Tutkittavat

Tämä tutkimus on osa Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen Destra-projektia (Development of Strategies), jonka tarkoituksena on selvittää ajattelu- ja toimintastrategioiden syntyä ja kehitystä erilaisissa koti- ja kouluympäristöissä. Tämä aineisto on kerätty tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa elokuussa 1999 lasten ollessa 5-6 -vuotiaita (ka=6.2, min 5.7, max 6.8). Lapset ovat kotoisin Jyväskylästä ja sen lähikunnista. Lasten lisäksi tutkimukseen osallistuivat heidän vanhempansa.

Lapset

Tutkimukseen osallistui 207 esikouluikäistä lasta, joista tyttöjä oli 96 ja poikia 111. Tutkimus suoritettiin siten, että koulutetut avustajat kävivät tapaamassa lapsia esikouluissa. Tutkimuskäynnillä arvioitiin mm. lapsen kouluvalmiutta, luku-, lasku-, ja kirjoitustaitoja, sekä tehtiin lapsen ongelmakäyttäytymisen ja ajattelu- ja toimintastrategioita kartoittava haastattelu. Lisäksi esikouluryhmän opettajaa haastateltiin. Hän myös täytti jokaista lasta koskevan kyselylomakkeen.

Vanhemmat

Vanhemmille lähetettiin postitse kyselylomake, jonka molempien vanhempien toivottiin täyttävän itsenäisesti. Äideistä kyselylomakkeen palautti 191 (92%) ja isistä 167 (81%). Vanhempien sosioekonominen asema määriteltiin ammattiaseman mukaan (ks. mm Bianchi, 1984; Bradley & Caldwell, 1987; Chapman & Lambourne and Silva, 1990) yrittäjiin, ylempiin toimihenkilöihin, alempiin toimihenkilöihin, työntekijöihin sekä opiskelijoihin, eläkeläisiin ja muihin. Äideistä oli yrittäjiä 5.7%, ylempiä toimihenkilöitä 18.2%, alempia toimihenkilöitä 51%, työntekijöitä 17.2% ja muita 7.8%. Isistä yrittäjiä oli 12.7%, ylempiä toimihenkilöitä 24.7%, alempia toimihenkilöitä 25.9 %, työntekijöitä 34.8% ja muita 1.9%. Äideistä 83% asui ydinperheessä eli avo- tai

aviopuolison ja yhteisten lasten kanssa, 10% uusperheessä eli avo- tai aviopuolison ja yhteisten ja/tai aikaisemmasta avioliitosta olevien lasten kanssa ja 7% oli yksinhuoltajia. Isistä ydinperheessä asui 90% ja uusperheessä 10%. Tutkimukseen ei osallistunut yksinhuoltajaisia.

3.2 Mittarit

Lasten strategiamittari

Lasten käyttämiä suoritusstrategioita tutkittiin haastattelun avulla. Haastattelu pohjautuu aiempaan lasten strategiakyselyyn (ks. esim. Aunola, Stattin & Nurmi, 2000; Nurmi, Salmela-Aro & Haavisto 1995). Koulutetut avustajat kysivät lapselta 17 kysymystä, joiden avulla selvitettiin lapsen tyypillistä toimintaa suoriutumistilanteessa. Lasten tuli vastata kysymyksiin joko "totta" (=0) tai "ei totta" (=1) sen mukaan, pitikö väittämä paikkaansa hänen kohdallaan. Mittarin Cronbachin Alfa mukainen reliabiliteettikerroin on .57, eli mittarin reliabiliteetti on kohtalaisen hyvä.

Lasten strategioita analysoitiin faktorianalyysin avulla, koska haluttiin selvittää, millaisista osa-alueista strategiamittari koostuu. Menetelmäksi valittiin pääfaktorianalyysi (PAF). Faktorit rotatoitiin Oblimin rotatoinnilla, koska eri faktoreiden voitiin olettaa korreloivan keskenään. Faktoroinnista jätettiin pois sellaiset osiot, jotka latautuivat useille faktoreille tai eivät latautuneet voimakkaasti millekään faktorille. Faktoriratkaisu selittää muuttujien kokonaisvaihtelusta 28.4%. Selityksasteen alhaisuudesta huolimatta ratkaisua voidaan pitää sisällöllisesti onnistuneena. Faktorilataukset ja kommunaliteetit on esitetty taulukossa 1. Faktorianalyysissä löytyi 3 faktoria:

- (1) *Maladaptiivinen strategia*. Ensimmäinen faktori koostuu seitsemästä kysymyksestä ja se mittaa lapsen itse arvioimaa huonojen strategioiden käyttöä, kuten tehtävän jättämistä kesken tai tehtävän välttelyä.
- (2) *Motivaatio*. Toinen faktori koostuu kolmesta kysymyksestä, ja se mittaa lapsen itse arvioimaa motivaatiota.

(3) *Hallintasuuntautuneisuus*. Kolmas faktori koostuu kolmesta kysymyksestä ja se mittaa lapsen itsearvioimaa tehtäväsuuntautuneisuutta ja suoriutumiskomuksia. Hallintasuuntautuneisuutta osoittaa vaikeista tehtävistä pitäminen, korkeat onnistumisodotukset ja sitkeys vaikeitakin tehtäviä suoritettaessa.

Faktorianalyysin perusteella muodostettiin kutakin faktoria vastaavat kolme strategiasummamuuttujaa (mean-käskey), joiden Cronbachin Alfa mukaiset reliabiliteettikertoimet ovat maladaptiivinen strategia: .67, hallintasuuntautuneisuus: .52 ja motivaatio: .52.

Taulukko 1. Faktoriratkaisu lasten suoritusstrategioille.

Faktori Kysymys	faktorilataukset			kommu- naliteetit
	1	2	3	
<i>Maladaptiivinen strategia</i>				
7. Jos jokin asia eskarissa on vaikea, teen mielelläni jotain muuta.	0.68	-0.14	-0.01	0.47
11. Jos joku juttu eskarissa on vaikea, jätän sen kesken.	0.57	-0.13	-0.09	0.35
14. En jaksa aina tehdä kaikkia koulujuttuja.	0.44	-0.04	-0.09	0.20
15. Jätän joskus vaikeat tehtävät kesken.	0.44	-0.10	-0.01	0.19
4. Eskaritehtävät ovat yleensä vaikeita minulle.	0.42	-0.38	-0.17	0.27
6. Viivyttelen joskus tehtävän aloittamista.	0.41	-0.14	-0.25	0.21
1. Kun eskarissa tehdään jotakin tehtäviä, pelkään, etten osaa tehdä niitä.	0.38	-0.24	-0.11	0.16
<i>Motivaatio</i>				
2. Eskariin on kiva tulla	-0.01	0.64	-0.09	0.43
13. Minusta on kurjaa tulla eskariin.	-0.20	0.61	-0.02	0.38
5. Eskarijuttuja on kiva tehdä.	-0.13	0.44	-0.06	0.20
<i>Hallintasuuntautuneisuus</i>				
17. Pidän vaikeistakin tehtävistä ja leikeistä.	0.68	0.10	-0.64	0.42
8. Yritän kovasti tehdä vaikeitakin tehtäviä ja juttuja.	0.61	0.05	-0.45	0.21
12. Osaan tehdä vaikeatkin eskarijutut heti.	0.87	0.00	-0.44	0.43
	Selitysosuudet %	11.16	7.74	4.95

□ kysymys on käännetty

Opettajien arvio lasten strategioista

Lasten opettajia pyydettiin täyttämään jokaisesta lapsesta erikseen strategioita koskeva arviointilomake (Onatsu & Nurmi, 1995, Onatsu-Arviolommi & Nurmi 2000). Opettajien tuli ensin miettiä lapsen käyttäytymistä luokassa ja sitten arvioida käytöstä viiden eri väittämän (esim. Luovuttaako oppilas helposti yrittämisen? Ja Yrittääkö oppilas aktiivisesti selvittää vaikeistakin tilanteista tai tehtävistä?) suhteen asteikolla 0-4, jossa 0="Sopii lapseen erittäin hyvin" ja 4="Ei sovi lapseen juuri lainkaan". Näistä muodostettiin summamuuttuja. Summamuuttujan Cronbachin Alfa mukainen reliabiliteettikerroin on .86. Summamuuttujan reliabiliteettikerroin oli hyvä.

Kasvatuskäytännöt

Vanhempien kasvatustyyliä arvioitiin suomalaisella versiolla (Pulkkinen, 1996) Blockin kasvatuskäytäntömittarista (Block's Child Rearing Practices Report, CRPR; Kochanska, 1990; Robets, Block & Block, 1984). Molempia vanhempia pyydettiin täyttämään lomake itsenäisesti. Vanhempien pyydettiin arvioimaan 34 väittämää neliportaisen asteikon avulla (1= ei sovi minuun juuri lainkaan, 5= sopii minuun erittäin hyvin). CRPR koostuu neljästä ala-asteikosta: rohkaisu itsenäisyyteen, tunteiden ilmaisu, positiivinen tunnesuhde ja lapsen valvonta. Lisäksi lomakkeeseen on lisätty uusi asteikko, joka mittaa vanhempien syyllistävän kasvatuskäytännön käyttöä (Aunola & Nurmi 1999), sekä kysymyksiä, joiden avulla kartoitetaan vanhemmuuteen liittyvää stressiä (Gerris Parental Stress Inventory; Gerris, Vermulst, van Boxtel, Janssens, van Zulphen, & Felling, 1993; Pulkkinen, 1996). Mittarin Cronbachin Alfa mukainen reliabiliteettikerroin on äideille .81 ja isille .75, eli melko hyvä.

Vanhempien lomakkeen osioiden taustalla olevaa rakennetta tutkittiin faktorianalyysin avulla. Rotatointimenetelmäksi valittiin Oblimin rotatointi, koska faktoreiden voitiin olettaa korreloivan keskenään. Faktoriansalyysistä poistettiin sellaiset kysymykset, jotka latautuivat useille faktoreille tai eivät latautuneet millekään selvästi. Faktoriratkaisu tuotti neljä tulkinallisesti mielekästä faktoria. Faktoriratkaisut olivat jonkin verran erilaiset isille ja äideille. Faktorilataukset ja kommunaliteetit on esitetty taulukoissa 2 ja 3. Saadut neljä faktoria nimettiin seuraavasti:

(1) *Lämpö*. Ensimmäinen faktori mittaa vanhemmuuden lämpöä ja lapsen ja aikuisen välisen suhteen positiivisuutta. Vanhemmuuden lämpöä luonnehtii positiivisten tunteiden ilmaisu, lapsen mielipiteiden arvostus, suhteen mutkattomuus ja rentous,

sekä vanhemman tietoisuus siitä missä ja kenen kanssa lapsi on. Äideillä tälle faktorille latautui varsin voimakkaasti myös ongelmien selvittely puhumalla. Isillä kaikki lataukset olivat heikompia kuin äideillä ja sisällöllisesti isien faktori painottuu erityisesti oma-aloitteisuuteen ja itsenäisyyteen rohkaiseminen.

- (2) *Kontrollointi syylistämisen avulla.* Toinen faktori mittaa vanhempien käyttämiä psykologisia kontrollimenetelmiä eli lähinnä lapsen syylistämistä ja ahdistavuuden avulla kontrolloimista. Faktori koostuu kolmesta kysymyksestä jotka koskevat esimerkiksi sitä, onko vanhemman mielestä lapsen tärkeä tietää, mitä hänen vuokseen on tehty ja saako lapsella olla salaisuuksia. Isien faktori oli laajempi käsittäen yhteensä kuusi väittämää, kun äitien faktori sisälsi ainoastaan kolme. Isillä nämä kolme muuta väittämää sisälsivät asioita kuten tietääkö vanhempi aina mitä lapsi on tekemässä ja antaako vanhempi lapsen nähdä kuinka pettynyt tai häpeissään tämä on lapsen käyttäytyessä huonosti.
- (3) *Kuri.* Kolmas faktori mittaa vanhemman pitämää kuria. Tätä faktoria luonnehtii lapsen tottelevaisuuden arvostaminen, negatiivisten tunteiden näyttäminen ja rankaisun suosiminen kurinpidollisena menetelmänä. Äideillä tämä faktori piti lisäksi sisällään väittämät aikuisen tekemien päätösten kyseenalaistamisesta, perheessä vallitsevista säännöistä ja lapsen käyttäytymisestä vanhempiaan kohtaan.
- (4) *Vanhemmuuteen liittyvä stressi.* Neljäs faktori mittaa vanhemman kokemaa masennusta ja voimattomuutta. Sitä mittaa neljä kysymystä, jotka koskevat sitä, kuinka pettynyt vanhempi on itseensä kasvattajana. Tämä faktori sisälsi samat väittämät sekä isillä että äideillä.

Faktoreiden perusteella kasvatuskäytännöistä tehtiin summamuuttujat (mean-käskey), joiden Cronbachin Alfa mukaiset reliabiliteettikertoimet olivat äideille: lämpö .83, kontrolli syylistämisen avulla .72, kuri .69 ja vanhemmuuteen liittyvä stressi .77. Ja isille: lämpö .83, kontrolli syylistämisen avulla .71, kuri .71, vanhemmuuteen liittyvä stressi .82.

Taulukko 2. Faktoriratkaisu äitien kasvatuskäytännöille

Faktori Kysymys	faktorilataukset				kommu- naliteetit
	1	2	3	4	
<i>Lämpö</i>					
40. Osoitan lapselleni usein, että rakastan häntä.	0.71	-0.01	0.15	-0.24	0.52
33. Kun lapseni käyttäytyy huonosti, selvitämme asiat puhumalla.	0.67	0.18	0.05	-0.15	0.47
20. Kerron usein lapselleni, kuinka paljon arvostan sitä, että hän yrittää tehdä jotakin tai saa jotakin aikaan.	0.62	0.12	0.25	-0.15	0.41
53. Osoitan lapselleni tunteitani halaamalla ja pitämällä häntä sylissäni.	0.54	-0.06	0.20	-0.23	0.33
22. Uskon, että kiitos saa aikaan enemmän kuin rangaistus.	0.53	-0.01	0.06	-0.09	0.29
46. Otan lapseni ajatukset huomioon, kun suunnittelen perheeni asioita.	0.53	-0.13	-0.01	-0.09	0.30
25. Kunnioitan lapseni mielipidettä.	0.52	-0.08	0.05	-0.27	0.30
43. Olen lapseni seurassa mutkaton ja rento.	0.52	-0.05	0.01	-0.26	0.29
30. Lasken usein leikkiä lapseni kanssa.	0.46	-0.20	0.03	-0.07	0.22
49. Rohkaisen lastani oma-aloitteisuuteen.	0.45	0.14	0.29	-0.21	0.27
21. Rohkaisen lastani olemaan itsenäinen.	0.40	0.18	0.29	-0.11	0.22
<i>Kontrollointi syyllistämisen avulla</i>					
48. Uskon, että lapseni on hyvä tietää, mitä kaikkea olen hänen vuoksesta tehnyt.	-0.05	0.79	0.22	0.16	0.64
51. Lapseni tulee tietää, miten paljon uhraudun hänen vuokseen.	-0.07	0.70	0.11	0.22	0.54
47. Lapsella ei pitäisi olla salaisuuksia vanhemmiltaan.	-0.07	0.48	0.09	-0.13	0.26
<i>Kuri</i>					
26. Uskon, että lasta pitää myös torua.	-0.06	-0.38	0.62	0.27	0.45
24. Kun lapseni tekee jotakin, mikä ei ole sallittua, minä tavallisesti rankaisen häntä.	-0.04	0.23	0.55	0.22	0.34
28. Lapseni pitää oppia, että meidän perheessä on tarkat säännöt.	0.29	0.20	0.51	-0.03	0.31
36. Lapseni pitää oppia käyttäytymään kunnolla vanhempiaan kohtaan.	0.27	0.28	0.49	-0.05	0.31
27. Kun olen suuttunut lapselleni, näytän sen myös.	0.09	-0.01	0.42	0.15	0.20
31. En anna lapseni kyseenalaistaa päätöksiäni.	0.05	0.15	0.33	-0.01	0.11

(jatkuu)

(jatkuu)

Vanhemmukseen liittyvä stressi

23. Minulla on lasteni kasvattamisessa paljon enemmän ongelmia kuin osasin odottaa.	-0.09	0.30	0.27	0.78	0.66
39. Lasten kasvattaminen tuntuu minusta usein ylivoimaiselta tehtävältä.	-0.19	0.17	0.17	0.76	0.59
41. Kykyä huolehtia lapsistani on vähäisempi kuin olin ajatellut.	-0.15	0.16	0.05	0.60	0.38
34. Kun ajattelen sitä, millainen vanhempi minä olen, tunnen usein syyllisyyttä tai riittämättömyyttä.	-0.22	0.51	0.09	0.57	0.34

 Selitysosuudet % 14.09 12.06 5.04 3.50

Taulukko 3. Faktorirtkaisu isien kasvatuskäytännöille

Faktori Kysymys	Faktorit				Kommuniteetit
	1	2	3	4	
<i>Lämpö</i>					
53. Osoitan lapselleni tunteitani halaamalla ja pitämällä häntä sylissäni.	0.63	-0.07	-0.17	0.04	0.42
25. Kunnioitan lapseni mielipidettä.	0.58	-0.01	-0.28	0.09	0.36
49. Rohkaisen lastani oma-aloitteisuuteen.	0.56	0.09	-0.11	-0.15	0.33
20. Kerron usein lapselleni, kuinka paljon arvostan sitä, että hän yrittää tehdä jotakin tai saa jotakin aikaan.	0.56	0.18	-0.09	-0.08	0.33
33. Kun lapseni käyttäytyy huonosti, selvitämme asiat puhumalla.	0.54	0.23	-0.18	-0.09	0.32
46. Otan lapseni ajatukset huomioon, kun suunnittelen perheeni asioita.	0.54	0.00	-0.15	0.10	0.30
22. Uskon, että kiitos saa aikaan enemmän kuin rangaistus.	0.48	-0.04	-0.22	0.25	0.31
30. Lasken usein leikkiä lapseni kanssa.	0.48	-0.09	-0.12	0.01	0.25
38. Tiedän aina tarkasti, kenen kanssa lapseni on.	0.38	0.26	-0.20	-0.06	0.21
21. Rohkaisen lastani olemaan itsenäinen.	0.38	0.05	-0.19	-0.09	0.15
<i>Kontrollointi syyllistämisen avulla</i>					
48. Uskon, että lapseni on hyvä tietää, mitä kaikkea olen hänen vuoksensa tehnyt.	-0.08	0.73	0.01	-0.12	0.57
54. Lapseni on opittava arvostamaan sitä, kuinka hyvin hänen asiansa ovat.	0.10	0.63	0.06	-0.18	0.41
51. Lapseni tulee tietää, miten paljon uhraudun hänen vuokseen.	-0.20	0.62	0.19	-0.13	0.46
32. Tiedän aina aivan tarkalleen, mitä lapseni on tekemässä.	0.16	0.46	-0.05	-0.10	0.23
47. Lapsella ei pitäisi olla salaisuuksia vanhemmiltaan.	0.03	0.44	-0.12	-0.12	0.21
50. Annan lapseni nähdä, kuinka pettynyt ja häpeissäni olen, jos hän käyttäytyy huonosti.	0.04	0.37	0.16	-0.26	0.19
<i>Kuri</i>					
24. Kun lapseni tekee jotakin, mikä ei ole sallittua, minä tavallisesti rankaisen häntä.	-0.27	0.13	0.13	-0.61	0.46
26. Uskon, että lasta pitää myös torua.	0.16	0.01	0.04	-0.58	0.40
27. Kun olen suuttunut lapselleni, näytän sen myös.	0.02	0.09	0.03	-0.57	0.34

(jatkuu)

(jatkuu)

Vanhemmuteen liittyvä stressi

39. Lasten kasvattaminen tuntuu minusta usein ylivoimaiselta tehtävältä.	-0.23	0.06	0.75	0.03	0.57
23. Minulla on lasteni kasvattamisessa paljon enemmän ongelmia kuin osasin odottaa.	-0.21	0.01	0.74	-0.18	0.57
41. Kykyäni huolehtia lapsistani on vähäisempi kuin olin ajatellut.	-0.26	-0.05	0.73	0.01	0.54
34. Kun ajattelen sitä, millainen vanhempi minä olen, tunnen usein syyllisyyttä tai riittämättömyyttä.	-0.21	-0.02	0.70	-0.09	0.49

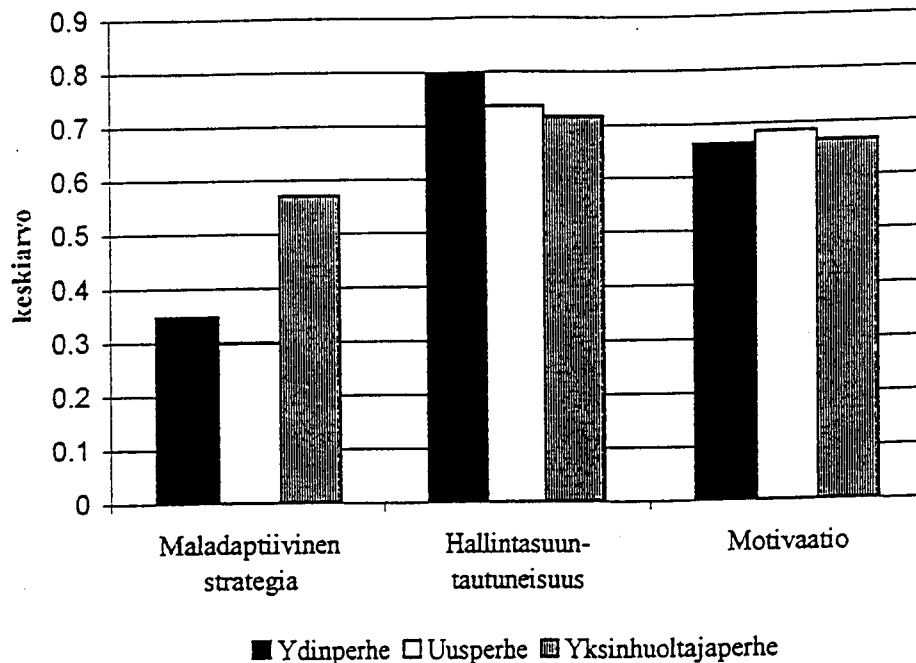
Selitysosuudet % 14.41 11.06 5.04 4.44

4. TULOKSET

4.1. Perhemuodon yhteys lasten suoritusstrategioihin

Perhemuodon yhteyttä lasten suoritusstrategioihin tarkasteltiin yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) avulla. Riippuvana muuttujana analyysissä olivat lasten itse arvioimien strategioiden perusteella tehdyt kolme summamuuttujaa: hallintasuuntautuneisuus, motivaatio ja maladaptiivinen strategia. Ryhmittelevänä muuttujana oli perhemuoto, joka muodostettiin äideiltä ja isiltä kysytyistä asumismuodoista. Analyysit tehtiin erikseen äideille ja isille.

Varianssianalyysin tulokset osoittivat, että äitien perhemuoto oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä lasten itse arvioimiin maladaptiivisiin strategioihin. Yksinhuoltajaäitien lapset käyttivät merkitsevästi enemmän maladaptiivisia strategioita ($F(2,188)=4.78$; $p<.01$) kuin ydinperheiden tai uusperheiden lapset (ks. Kuvio 1). Eri perhemuotojen lapset eivät eronneet hallintasuuntautuneiden strategioiden, eivätkä motivaation suhteen. Isien raportoima perhemuoto ei ollut yhteydessä lasten itse arvioimiin strategioihin.

KUVIO 1 Suoritusstrategioiden vaihtelu äidin raportoimissa perhemuodoissa

Seuraavaksi tarkasteltiin perhemuodon yhteyttä opettajan arvioimiin lasten suoritusstrategioihin. Analyysimenetelmänä käytettiin yksisuuntaista varianssianalyysiä (ANOVA), jossa ryhmittelevänä muuttujana oli isän ja äidin raportoima perhemuoto ja riippuvana muuttujana opettajien arvioista tehty summamuuttuja. Varianssianalyysin tulokset osoittivat, että opettajien arvioimat strategiat eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä vanhempien raportoimaan perhemuotoon ($F(1,157)=.73$; $p=ns$).

Perhemuodon ja strategioiden yhteyttä haluttiin tarkastella tekemällä kaksisuuntainen varianssianalyysi jossa luokittelevina muuttujina olivat äidin raportoimat perhemuotoryhmät ja lasten sukupuoli, sekä riippuvana muuttujana lasten itse arvioimat strategiat. Sukupuolella ei ollut omavaikutusta eikä interaktiota perhemuodon kanssa.

4.2. Äidin sosioekonominen asema ja peruskoulutus välittävinä tekijöinä

Sosioekonomisen aseman vaikutusta perhemuodon ja lasten itse arvioimien suoritusstrategioiden väliseen yhteyteen tarkasteltiin kovarianssianalyysin avulla. Analyysiä varten SES-muuttujasta oltiin muodostettu 5 dummy-muuttujaa, niin että jokainen dummy-muuttuja edusti yhtä SES-luokkaa. Dummy-koodatut SES-muuttujat asetettiin kovariaatiksi analyysiin, jossa lasten itse arvioimista strategioista muodostetut kolme summamuuttujaa olivat riippuvana muuttujana. Sosioekonominen asema ei osoittautunut tilastollisesti merkitseväksi kovariaatiksi, mutta äidin perhemuodon ja maladaptiivisten strategioiden yhteys voimistui ($F(2,182)=5.46; p=.005$).

Perhemuotojen ja lasten itse arvioimien strategioiden välistä yhteyttä haluttiin tutkia vielä niin, että äidin peruskoulutuksen vaikutus on kontrolloitu. Tämä tehtiin kovarianssianalyysin avulla. Ryhmittelevänä muuttujana analyysissä oli äidin raportoima perhemuoto ja selitettävänä muuttujana lasten itse arvioimista strategioista muodostetut kolme summamuuttujaa. Äidin peruskoulutus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä lasten suoritusstrategioiden käyttöön siten, että lukion käyneiden äitien lapset käyttivät tilastollisesti merkitsevästi vähemmän maladaptiivisia strategioita kuin peruskoulun tai kansakoulun käyneiden äitien lapset ($F(1,189)=8.53, p<.01$). Äidin peruskoulutuksen kontrollointi ei vaikuttanut äidin raportoiman perhemuodon ja lasten itse arvioimien maladaptiivisten strategioiden väliseen yhteyteen.

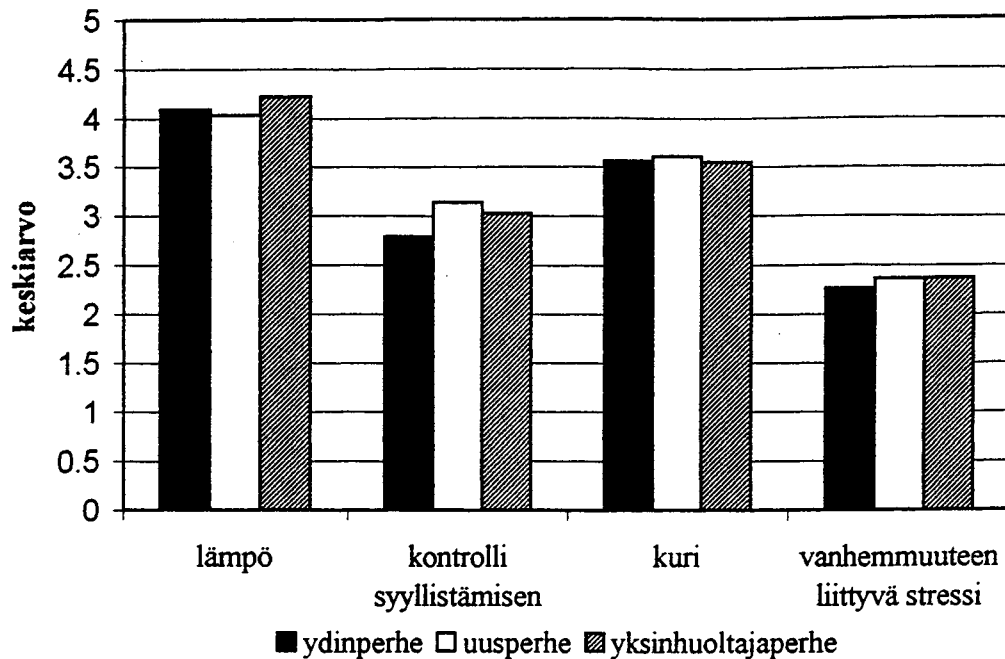
4.3. Kasvatuskäytännöt välittävänä tekijänä

Kasvatuskäytäntöjen vaikutusta äidin perhemuodon ja lasten suoritusstrategioiden väliseen yhteyteen tarkasteltiin kovarianssianalyysin avulla. Riippumattomana muuttujana oli äidin perhemuoto ja riippuvana muuttujana lasten itse arvioimista

strategioista tehdyt kolme summamuuttujaa. Kovariaateiksi asetettiin faktorianalyysin avulla muodostetut kasvatuskäytäntöjen summamuuttujat; kuri, lämpö, kontrolli syyllistämisen avulla ja vanhemmuuteen liittyvä stressi. Niistä kontrolli syyllistämisen avulla osoittautui tilastollisesti viitteellisesti merkitseväksi kovariaatiksi ($F(1,184)=2,83; p<.09$). Kasvatuskäytäntöjen lisääminen malliin vähensi jossain määrin perhemuodon ja maladaptiivisten strategioiden välistä yhteyttä ($F(2,184)=4.72; p<.01$).

4.4. Perhemuotojen yhteys kasvatuskäytäntöihin

Perhemuotojen ja kasvatuskäytäntöjen yhteyksiä analysoitiin tarkemmin yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) avulla. Selittävänä muuttujana oli äitien raportoimat perhemuodot ja selitettävänä muuttujana äitien raportoimien kasvatuskäytäntöjen perusteella muodostetut summamuuttujat. Analyysistä kävi ilmi, että perhemuotoryhmät eroavat tilastollisesti merkitsevästi kontrollointi syyllistämisen avulla - kasvatuskäytännön suhteen. Sitä oli eniten uusperheissä ja yksinhuoltajaperheissä, tosin vaihtelu perhemuotoluokkien sisällä oli melko suurta (ks. kuvio 2).

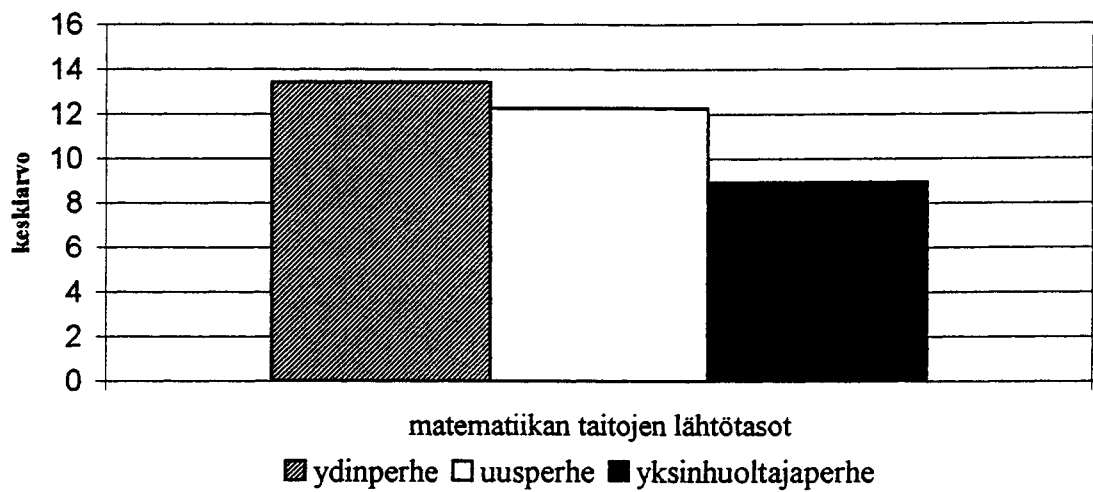

KUVIO 2 Kasvatuskäytäntöjen vaihtelu äidin raportoimissa perhemuodoissa

4.5. Lasten taitotasojen kontrollointi

Koska on mahdollista, että perhemuodon ja lasten käyttämien maladaptiivisten suoritusstrategioiden välinen yhteys johtuu eroista lasten taitotasoissa, tehtiin kovarianssianalyysi, jossa lasten matematiikan ja kielellisten kykyjen lähtötasot olivat kovariaatteina. Riippuvana muuttujana oli lasten itse arvioimista strategioista muodostetut kolme summamuuttujaa ja riippumattomana muuttujana olivat äidin raportoimat perhemuodot. Kielellisten taitojen lähtötaso ei ollut tilastollisesti merkitsevä kovariaatti. Matemaattisten taitojen lähtötaso oli tilastollisesti erittäin merkitsevä kovariaatti ($F(1,186)=11.362$; $p<.001$). Kun lähtötasot lisättiin malliin, perhemuodon ja maladaptiivisten strategioiden yhteys pieneni ($F(2,186)=3.06$; $p<.05$).

Lisäksi haluttiin selvittää, miten eri perhemuotojen lapset eroavat matemaattisten taitojen lähtötasojen suhteen. Tätä tutkittiin yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) avulla. Riippumattomana muuttujana oli äidin raportoima perhemuoto ja riippuvana muuttujana lasten matemaattisten taitojen lähtötasot. Varianssianalyysin tulokset osoittivat, että yksinhuoltajaperheiden lasten matemaattisten taitojen lähtötaso on tilastollisesti merkitsevästi alhaisempi ydinperheiden ja uusperheiden lapsiin verrattuna (ks. kuvio 3).

KUVIO 3 Matematiikan taitojen lähtötasojen vaihtelu äidin raportoimissa perhemuodoissa

5. POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää perhemuodon ja lasten suoritusstrategioiden välistä yhteyttä. Tulokset osoittivat, että yksinhuoltajaperheiden lapset käyttävät muiden perhetyyppien lapsiin verrattuna enemmän maladaptiivisia strategioita. Tulosten mukaan sosioekonominen asema sekä kasvatuskäytännöt eivät välitä perhemuodon ja lasten suoritusstrategioiden välistä yhteyttä.

5.1. Perhemuoto

Tutkimuksen ensimmäisenä tutkimusongelmana haluttiin selvittää, onko perhemuoto yhteydessä esikouluikäisten lasten suoritusstrategioihin. Tulokset osoittivat, että äidin raportoima perhemuoto oli yhteydessä lasten suoritusstrategioihin siten, että yksinhuoltajaäitien lapset käyttävät muiden perheiden lapsiin verrattuna eniten maladaptiivisia strategioita. Tulos on samansuuntainen aiempiin tutkimuksiin verrattuna, joissa yksinhuoltajuuden on todettu olevan yhteydessä alisuoriutumiseen ja huonoon koulumenestykseen (Murray & Sandqvist, 1990; Onatsu-Arviolommi & Nurmi 1997; Rimm & Lowe 1988; Wood, Chapin & Hannah, 1988). Tulos on tärkeä, sillä koulun alussa mitattujen strategioiden on todettu olevan yhteydessä myöhempään koulusuoriutumiseen (Butler & Orion, 1990; Cain & Dweck, 1995; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997; Wagner et al, 1989). Menestys ensimmäisinä kouluvuosina puolestaan on yhteydessä siihen miten pitkälle lapsi kouluttautuu (Bianchi, 1984). Ensimmäisinä kouluvuosinaan lapsi muodostaa käsityksen itsestään oppijana ja tämä käsitys on tärkeä myöhemmän kehityksen kannalta (Alexander & Entwisle, 1988).

Mistä erot perhetaustaltaan erilaisten lasten välillä voivat johtua? On esitetty, että vanhemmat, joilla on enemmän henkilökohtaisia ongelmia saattavat erota helpommin (Murray & Sandqvist, 1990). Näin ollen yksinhuoltajaperheiden lapset olisivat huonommassa asemassa muiden perhemuotojen lapsiin nähden siksi, että heidän

vanhempansa ovat ongelmallisempia. Toisaalta vaikeat lapset saattavat myös aiheuttaa vanhempien eron. Tällöin vaikeudet eivät johtuisi perhemuodosta. Perherakenne voi vaikuttaa siihen, että jotkut vanhemmat eivät pysty tarjoamaan niin paljon psykologista tukea kuin toiset (Entwistle & Alexander, 1996). Kahden vanhemman perheessä isä voi antaa oman kasvatuspanoksensa ja lisäksi hän voi auttaa äitiä esimerkiksi kannustamalla ja tukemalla tätä, osallistumalla päätöksentekoon lapsia tai perhettä koskevissa asioissa ja kantamalla vastuun perheen taloudesta. Isä voi toimia myös äidin lomittajana tarvittaessa. Kahden vanhemman perheessä lapsi voi myös oppia sosiaalisia taitoja seurattessaan kun hänen vanhempansa sopivat päivittäisistä asioista. Isällä voi olla myös vahva rooli kurinpitäjänä. Kahden vanhemman perheessä lapsella on enemmän aikuisen malleja. Voidaan myös olettaa, että kahden vanhemman perhe antaa lapselle enemmän emotionaalista turvaa, jonka ansiosta koulunkäynnille jää enemmän voimavaroja (Murray & Sandqvist 1990).

Yksinhuoltajaperheessä vanhempi joutuu huolehtimaan perheen taloudellisesta toimeentulosta, kodinhoidosta, ja lasten kasvatuksesta yksin ilman toisen aikuisen tukea. Useimmiten yksinhuoltaja on nainen. Yksinhuoltajaperheessä lapsille jää helposti vähemmän aikaa kuin kaksivanhempaisessa perheessä. Tämä johtuu siitä, että yksinhuoltaja voi olla usein väsynyt ja stressaantunut yksin kantamastaan vastuusta perheen toimeentulon turvaajana ja ainoana kasvattajana. Yksinhuoltajalta saattaa myös puuttua toisen aikuisen seura, tai kumppani, mikä jo sinällään lisää vanhemman stressiä. Yksinhuoltajaperheessä aikuisen malleja on ainoastaan yksi. Isä voi olla tärkeä roolimalli varsinkin pojille ja hänen poissaolonsa saattaa sen takia aiheuttaa lasten koulumenestystä estäviä ongelmia (Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997).

Isien raportoima perhemuoto ei ollut yhteydessä lasten suoritusstrategioihin. Tämä tulos on yhdensuuntainen aikaisempien tutkimusten kanssa, joissa äitien raportit olivat yhteydessä lasten koulusuoriutumiseen, mutta isän eivät (Hortacsu, 1995; Nuttall & Nuttall, 1976; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997; Paulson 1994; Wentzel & Feldman, 1993b). Tulosta voidaan selittää sillä, että äidit ovat yleensä vastuussa lastenkasvatuksesta tai ainakin enemmän tekemisissä lasten kanssa. He myös saattavat näyttää enemmän tunteitaan ja olla suurempia esimerkiksi ilmaistessaan asenteitaan tai näkemyksiään. Isien rooli saattaa olla enemmän kurinpitäjän ja toisaalta leikkitoiverin. Isät viettävät lasten kanssa vähemmän aikaa kuin äidit ja usein äiti on lapselle läheisempi.

Sekä isän että äidin raportoima perhemuoto ei ollut yhteydessä opettajan arvioimiin lasten suoritusstrategioihin. Tämä saattaa johtua useista eri asioista. Opettajan lomake mittaa hieman eri kuin asiaa lasten lomake. Opettaja arvioi lasta omien havaintojensa perusteella. Kysymykset koskevat lähinnä vaikean tehtävän kesken jättämistä ja lapsen kausaaliattribuutioita. Opettajan voi olla hyvin vaikea tietää, esimerkiksi syyttävätkö lapset itseään epäonnistumisistaan vai eivät. Tehtävä-irrelevantti toiminta ei aina ole varsinaisesti luokkatyöskentelyä häiritsevää käyttäytymistä, minkä opettaja helposti huomaisi. Koska ryhmäkoot ovat suuria ja tämä kysely on suoritettu aivan esikoulun alussa, ei opettajalla ole ehkä ollut vielä edes mahdollisuutta tutustua jokaiseen lapseen kunnolla. Lisäksi lasten persoonallisuus ja opettajien mieltymykset tietyn tyyppiin lapsiin saattavat värittää arviointia. Opettaja-arvioinnin ongelmana on myös se, miten kukin opettaja ymmärtää väittämien luokittelun ja millä kriteerillä hän tekee arviointeja lasten käyttäytymisestä. Opettajilla voi olla vaihtelevat käsitykset siitä, millainen käyttäytyminen on heidän mielestään esimerkiksi sitkeää. Lasten lomake sen sijaan mittaa lasten omia tuntemuksia, koskien esimerkiksi koulusta pitämistä ja sitä, kuinka paljon he yrittävät tai pitävät vaikeista tehtävistä.

5.2. Äidin sosioekonominen asema ja koulutus

Toisena tutkimusongelmana tutkittiin sosioekonomista asemaa perhemuodon ja lasten suoritusstrategioiden välistä yhteyttä välittävänä tekijänä. Tutkimustulokset osoittivat, ettei SES välitä perhemuodon ja strategioiden välistä yhteyttä. Aiempaa tutkimusta näiden tekijöiden välisistä yhteyksistä ei ole, mutta sosioekonomisen aseman yhteydestä kouluasuoriutumiseen on useita tutkimuksia. Niissä on saatu kahdenlaisia tuloksia: on tutkimuksia, joissa niillä ei ole yhteyttä (mm. Murray & Sandqvist 1990; Zimiles & Lee, 1991) ja tutkimuksia, joissa niillä on todettu olevan yhteys (mm. Gustafson, 1994; Weisner & Garnier, 1992). Zimiles ja Lee (1991) toteavat perhemuodon olevan yhteydessä SES:siin, mutta he eivät löytäneet suoraa yhteyttä SES:sin ja kouluasuoriutumisen välillä. Murrayn ja Sandqvistin (1990) mukaan yksinhuoltajaäitien lasten ongelmat eivät ole yhteydessä sosiaaliluokkaan, varsinkaan pitkällä tähtäimellä.

Weisnerin ja Garnierin (1992) mukaan ei-ydinperheiden lapset pärjäävät koulussa vähintään yhtä hyvin kuin ydinperheiden lapset, silloinkin kun SES:sin vaikutus on kontrolloitu. Gustafsonin (1994) otoksessa lähes puolet alisuoriutujista tuli perheestä, joka oli määritelty alhaisen SES:sin perheeksi. Ja toisaalta on oletettavaa, että Suomessa tätä yhteyttä ei ole, sillä tuloerot eri ammattikuntien välillä eivät ole samaa luokkaa kuin Yhdysvalloissa, joissa suurin osa edellä mainituista tutkimuksista on tehty. Meillä luokkaerot eivät muutenkaan ole yhtä suuret ja selvät kuin muualla (Pulkkinen, 1984).

Sosioekonomisen aseman ohella tutkittiin myös äidin peruskoulutusta perhemuodon ja lasten suoritusstrategioiden yhteyttä välittävänä tekijänä. Äidin peruskoulutus osoittautui tilastollisesti merkitseväksi kovariaatiksiksi: äidin perhemuodon ja maladaptiivisten strategioiden yhteys voimistui kun se lisättiin malliin. Tämä tulos on samansuuntainen aikaisempien tutkimusten kanssa (Hortacsu, 1995; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997; Stevenson & Baker, 1987), joissa on havaittu suora yhteys vanhempien koulutustason ja lasten keskiarvon tai alisuoriutumisen välillä. Koulutustaso saattaa myös vaikuttaa vanhempien uskomuksiin ja sitä kautta lasten koulusuoriutumiseen (Gustafson, 1994; Hortacsu, 1995; Lorschbach et al., 1992; McGillicuddy-DeLisi, 1985; Onatsu-Arviolommi & Nurmi, 1997; Sameroff & Feil, 1985). Havaittu vaikutus saattaa johtua siitä, että korkeammin koulutetut äidit arvostavat koulutusta enemmän ja siksi esimerkiksi auttavat lapsiaan koulutehtävissä. Tutkimusten mukaan mitä pidemmälle äiti on koulutettu, sitä enemmän hän osallistuu lapsen koulunkäyntiin (Baker & Stevenson, 1986; Stevenson & Baker, 1987). Tässä tutkimuksessa perhemuotojen kesken ei ollut eroja äitien koulutuksen suhteen.

Mielenkiintoista onkin se, että tässä tutkimuksessa äitien sosioekonominen asema ei vaikuttanut perhemuodon lasten suoritusstrategioiden väliseen yhteyteen, mutta äitien koulutus vaikutti. SES:siä mitattiin ammattiaseman perusteella, minkä voidaan olettaa olevan yhteydessä koulutustaustaan. Baker ja Stevenson (1986) löysivät yhteyden perheen SES:sin ja sen tavan välillä, miten äiti ohjaa ja tukee lapsensa koulunkäyntiä. SES ei heidän tutkimuksessaan ollut suoraan yhteydessä lapsen koulusuoriutumiseen, vaan yhteys kulki äidin toiminnan kautta. Myös tässä tutkimuksessa SES:sin vaikutus lasten suoritusstrategioihin saattaa kulkea jonkin kolmannen tekijän kautta. Jonkun kolmannen tekijän olemassa olo selittäisi sen, miksei SES tässä tutkimuksessa ollut yhteydessä lasten suoritusstrategioihin.

5.3. Kasvatuskäytännöt

Kolmantena tutkimusongelmana haluttiin selvittää, välittävätkö äitien kasvatuskäytännöt perhemuodon ja lasten suoritusstrategioiden välistä yhteyttä. Tulosten mukaan kasvatuskäytäntöjen ei voida sanoa selittävän perhemuotojen ja strategioiden välistä yhteyttä. Perhemuodot kuitenkin erosivat toisistaan kasvatuskäytäntöjen suhteen siten, että yksinhuoltaja- ja uusperheissä käytettiin kontrollia syyllistämisen avulla enemmän kuin ydinperheissä.

Kontrolli syyllistämisen avulla -muuttuja muodostui väittämistä, kuten "Uskon, että lapseni on hyvä tietää, mitä kaikkea olen hänen vuoksensa tehnyt", "Lapseni tulee tietää, miten paljon uhraudun hänen vuokseen" ja "Lapseni on opittava arvostamaan sitä, kuinka hyvin hänen asiansa ovat". Se siis kuvaa niin sanottua autoritaarista kontrollia, jonka on todettu olevan negatiivisessa yhteydessä lasten minäkuvaan (Lamborn et al. 1991) sekä ongelmanratkaisukykyyn (Hess & McDevitt 1984). Autoritaaristen vanhempien lapset on havaittu epäitsenäisiksi ja heillä on todettu olevan ulkoa tulevan kontrollin tunne (Grolnick & Ryan, 1989). Autoritaarisen kontrollin käytön puuttumisen on todettu olevan yhteydessä lasten parempaan koulumenestykseen (Nuttall & Nuttall 1976). Autoritaarinen vanhemmuus ohjaa pois oppimisesta siten, ettei se rohkaise aktiiviseen eksploraatioon eikä ongelmanratkaisuun, vaan riippuvuuteen aikuisen kontrollista ja ohjauksesta (Hess & McDevitt, 1984). Tässä tutkimuksessa yksinhuoltajaperheiden lapset käyttivät muiden perhemuotojen lapsiin verrattuna eniten maladaptiivisia strategioita ja yksinhuoltajaäidit käyttivät paljon autoritaarista kontrollia (kontrolli syyllistämisen avulla). Tulokset olivat samansuuntaisia aikaisemman tutkimuksen kanssa.

Se, että kasvatuskäytäntöjen ja lasten strategioiden väliset yhteydet eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, saattaa johtua siitä, että kasvatuskäytäntöjä kysyttiin vanhemmilta lasten sijaan. Vanhemmat eivät välttämättä ole raportoineet kovin luotettavasti, koska he saattavat haluta antaa itsestään todellisuutta positiivisemmän kuvan. Loppujen lopuksi kuitenkin lapsen oma käsitys siitä, kuinka häntä kohdellaan, on se mikä häneen vaikuttaa vanhemman käsityksen sijasta (Nuttall & Nuttall 1976). Tutkimusten mukaan nuorten koulusuoriutumisen oli enemmän yhteydessä nuorten raportointiin vanhempien kasvatuskäytäntöihin, kuin vanhempien itsensä raportointiin

(Feldman, Wentzel & Gehring 1989; Paulson, 1994). Vanhempien ja nuorten näkemykset vanhempien kasvatuskäytännöistä eivät aina ole edes samanlaisia, eivätkä ne aina ennusta nuoreen liittyviä asioita samalla tavalla (Paulson, 1994).

Koska lasten taitotaso saattaa olla yhteydessä heidän käyttämiinsä strategioihin, tutkittiin myös matemaattisten ja kielellisten taitojen vaikutusta perhemuodon ja suoritusstrategioiden väliseen yhteyteen. Kielellisillä taidoilla ei ollut vaikutusta malliin, mutta matemaattiset taidot olivat tilastollisesti erittäin merkitsevä kovariaatti perhemuodon ja lasten suoritusstrategioiden välillä. Matemaattisten taitojen lähemmässä tarkastelussa kävi ilmi, että yksinhuoltajaperheiden lasten matemaattisten taitojen lähtötaso on alhaisempi ydinperheiden ja uusperheiden lapsiin verrattuna. Murrayn ja Sandqvistin (1990) mukaan huono taitotaso matemaattis-teknisissä asioissa on ominaista lapsille, jotka ovat kasvaneet ilman isää. Heidän mukaansa yksinhuoltajäitien lapset saavat huonompia tuloksia kykytesteissä ja valitsevat vähemmän vaativan tason kursseja muiden perhemuotojen lapsiin verrattuna. Myös Garfinkelin ja McLanahanin (1986) mukaan isän antama miehen roolimalli on erityisen tärkeä maskuliinisissa aineissa, kuten matematiikka. Ferrin (1976) mukaan ilman isää kasvaneiden lasten kehitys on muita lapsia hitaampaa. McNabb ja Murray (1985) havaitsivat yksinhuoltajaperheiden lapsilla alhaisempia matematiikan numeroita kuin muiden perhemuotojen lapsilla. Nämä erot säilyivät kun vanhempien koulutustaso oli kontrolloitu.

Zajonc kollegoineen on aikoinaan esittänyt niin sanotun perheen kokoonpano - argumentin (Zajonc, 1976; Zajonc & Markus, 1975). Sen mukaan perheessä on tietty intellektuaalinen ilmasto sen kokoonpanosta riippuen. Tähän ilmastoon vaikuttavat muun muassa lasten lukumäärä ja syntymäväliden pituus. Myös esimerkiksi avioeron aiheuttama perheen piiristä poistuminen vaikuttaa tähän ilmastoon. Avioero siis vaikuttaa lapseen ainakin SES:sin ja lapsen tunne-elämän muutosten kautta, mutta myös tämän intellektuaalisen ilmaston välityksellä. Vaikkakin tätä teoriaa voidaan pitää vanhentuneena, on siinä joitain käyttökelpoisia elementtejä. Yksinhuoltajaperheiden lapset näyttävät olevan huonommassa asemassa kaksivanhempisen perheen lapsiin verrattuna. Tätä eroa on pyritty kuvaamaan mm. alemmalla SES:sin tasolla, vanhempien koulutustasolla ja kasvatuskäytännöillä. Puuttuvien resurssien lisäksi yksinhuoltajien vanhemmuuden laatu saattaa olla jollain tavalla huonompi muihin vanhempiin verrattuna. On todettu, että yksinhuoltajat odottavat lapsiltaan vähemmän kuin muut

vanhemmat, lasten kyvyistä huolimatta (mm. Entwisle & Alexander, 1996). He ikään kuin olettavat olevansa huonompia vanhempia tai että toisen vanhemman puuttuminen vaikuttaa lapseen negatiivisesti. Samalla yksinhuoltajat tukevat ja kannustavat lapsiaan vähemmän kuin muut vanhemmat (Entwisle & Alexander, 1996). Tämä puolestaan heijastuu lasten koulusuorituksiin. Vanhempien odotukset ovat erityisen tärkeitä ala-asteikäisten lasten suoriutumiselle. Vanhempien odotukset lasten suoriutumisesta näyttävät olevan yhteydessä lasten koulusuoriutumiseen (Parsons, Adler & Kaczala, 1982). Vanhempien uskomukset lapsensa kyvyistä saattavat vaikuttaa suoriutumiseen jopa enemmän kuin lapsen todelliset kyvyt. Uskomukset vaikuttavat myös siihen, millaisina suoriutujina lapset itsensä näkevät (Parsons, Adler & Kaczala, 1982).

Tutkimustuloksia arvioitaessa tulisi ottaa huomioon, että tutkimusasetelma oli poikittainen, joten tuloksista ei voida tehdä kausaalipäätelmiä. Vaikka perhemuodon, matematiikan taitojen ja lasten suoritusstrategioiden välillä olikin yhteys, ei tämän tutkimuksen perusteella voida sanoa, että maladaptiivisten strategioiden käyttö johtuisi huonoista matematiikan taidoista tai toisin päin.

Tutkimuksella on muitakin rajoituksia. Otos ei sisältänyt kovin monta uus- tai yksinhuoltajaperhettä. Yksinhuoltajaisia ei aineistossa ollut lainkaan. Otoskoko olisikin voinut olla jonkin verran suurempi. Eri perhemuotoja olisi voitu valikoida mukaan yhtä paljon. Näin eri perhemuotoja olisi todella voitu paremmin vertailla toisiinsa. Sosioekonomisen aseman vaikutuksia lapseen on myös vaikea eritellä vanhempien suhteen. Olisi mielenkiintoista määritellä se jokaisen perheen kohdalla erikseen ja suorittaa samat analyysit uudelleen. Myöskin perhemuoto oltaisiin voitu määritellä lapsikohtaisesti. Perhesuhteita oltaisiin voitu myös tarkastella lähemmin ja tutkia mm. minkä ikäinen lapsi on ollut kun mahdollinen avioero on tapahtunut tai kun huoltaja on mennyt uusiin naimisiin. Nämä seikat toisivat lisää mielenkiintoisia muuttujia, jotka saattaisivat selittää paremmin perhemuodon ja lastensuoritusstrategioiden välistä yhteyttä.

Vanhempien kasvatuskäytännöistä olisi hyvä kysyä lapsilta mahdollisimman virheettömän aineiston saamiseksi. Tämä tutkimus olisi hyvä toistaa suuremmalla aineistolla, joka on kerätty jostain toiselta puolelta Suomea. Kaiken kaikkiaan on eri perhemuotojen tutkimus Suomessa hyvin nuorta ja näin ollen johtopäätöksiä tehtäessä tulisi olla hyvin varovainen. Nämä tulokset on saatu yhdestä aineistosta ja ennen kuin

tuloksista voidaan tehdä minkään tason yleistyksiä, pitää näitä asioita tutkia vielä paljon.

Tutkimuksen päätuloksena voidaan pitää sitä, että yksinhuoltajaperheiden lasten matemaattiset taidot olivat muita lapsia huonommat ja he myös käyttivät eniten maladaptiivisia suoritusstrategioita. Tulos on hyvin mielenkiintoinen. Näyttää kuitenkin siltä, että uusperheiden lapset eivät eroa ydinperheiden lapsista ainakaan suoritusstrategioiden suhteen. Vaikka tulos saattaakin johtua uusperheiden vähäisestä lukumäärästä tässä tutkimuksessa, voi myös olla, että toisesta vanhemmasta on hyötyä lapsen kannalta siinä määrin, ettei eroja todellisuudessakaan ole. Tätä asiaa olisikin hyvä tarkastella lähemmin.

LÄHTEET:

- Abramson L. Y., Seligman M. E. & Teasdale J. D. (1978). Helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87, (1), 49-74.
- Amato, P. R. (1987). Family process in one-parent, stepparent, and intact families: The child's point of view. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 327-337.
- Arajärvi, T. & Koski, M. (1986). *Lapset ja avioero*. Helsinki: Tammi.
- Aro, H. (1988). Parentel discord, divorce and adolescent development. *European Archives of Psychiatry and Neurological Sciences*. 237:106-111.
- Aunola, K., Stattin, H. and Nurmi, J. (2000). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of Adolescence* 2000, 23, 205-222.
- Aunola, K. (2000). Miksi lapsi menestyy heikosti koulussa? *Psykologia*, vol. 35, 271-279.
- Baker, D. & Stevenson, D. (1986). Mothers' strategies for school achievement: Managing the transition to high school. *Sociology of Education*, 59, 156-167.
- Barnard, K., Bee, H. & Hammond, M. (1984). Home environment and cognitive development in a healthy, low-risk Sample: The Seattle study. Teoksessa Gottfried, A. W. (ed.) (1984). *Home environment and early cognitive development. Longitudinal research*. Orlando: Academic Press.
- Baumrind, D. (1989). Rearing competent children. Kirjassa Damon, W. (toim.) *Child development today and tomorrow*.(349-373). San Francisco, Calif.: Jossey-Bass.
- Bianchi, S. (1984). Children's progress through school: A Research Note. *Sociology of education*, 57, 184-192.
- Booth, Alan (ed.) (1991). *Contemporary families: Looking forward, looking back*. National Council on Family Relations, Minneapolis.
- Bradley, R. H. & Caldwell, B. M. (1987). Early environment and cognitive competence: The Little Rock study. *Early Child Development* Vol. 27, 307-341.
- Bradley, R. H. & Caldwell, B. M. (1981). The HOME Inventory: A Validation of the Preschool Scale for Black Children. *Child Development* Vol. 52, 708-710.
- Brand, E., Clingenpeel, G. & Bowen-Woodward, K. (1988). Family relationships and children's psychological adjustment in stepmother and stepfather families. Teoksessa Hetherington, E. M. & Arasteh, J.D. (edit.) (1998). *Impact of divorce,*

- single parenting, and stepparenting on children. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Bray, James (1988). Children's development during early remarriage. Teoksessa Hetherington, E. M. & Arasteh, J.D. (edit.) (1998). Impact of divorce, single parenting, and stepparenting on Children. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Hillsdale, New Jersey.
- Bumpass, L. (1984) Some characteristics of children's second families. *American Journal of Sociology*, Vol. 90, No 3.
- Butler, R. & Orion, R. (1990). When pupils do not understand the determinants of their success and failure in school: Relations between internal, teacher and unknown perceptions of control and school achievement. *British Journal of Educational Psychology*, Vol. 60, 63-75.
- Butler, S., Marsh, H., Sheppard, M. & Sheppard, J. (1985). Seven-year longitudinal study of the early prediction of reading achievement. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 77, 349-361.
- Cain, K. & Dweck, C. (1995). The Relation between motivational patterns and achievement cognitions through the elementary school years. *Merrill-Palmer Quarterly*, Vol. 41 (1) 25-52.
- Chapman, J. W., Lambourne, R. & Silva, P. A. (1990). Some antecedents of academic self-concept: a longitudinal study. *British Journal of Educational Psychology*, Vol. 60, 142-152.
- Dishion, T., Patterson, G., Stoolmiller, M., & Skinner, M. (1991). Family, school, and behavioral antecedents to early adolescent involvement with antisocial peers. *Developmental Psychology*, 27, 172-180.
- Dornbush, S., Ritter, P., Leiderman, D., Roberts, D., & Fraleigh, M. (1987) The Relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, vol. 58, 1244-1257.
- Dreman, S. (ed.) (1997). *The Family on the threshold of the 21st century*. Mahwah, New Jersey: Erlbaum.
- Entwisle, D. & Alexander, K. (1996). Family type and children's growth in reading and math over the primary grades. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 58, 341-355.

- Feldman, S. & Wentzel, K. (1990). Relations among family interaction patterns, classroom self-restraint and academic achievement in preadolescent boys. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 42, 813-819.
- Feldman, S., Wentzel, K. & Gehring, T. (1989). A comparison of the views of mothers, fathers, and pre-adolescents about family cohesion and power. *Journal of Family Psychology* Vol. 3, 39- 60
- Ferri, E. (1976). *Growing up in a one-parent family: A Long-term study of child development*. London: National Foundation for Educational Research.
- Forgatch, M. S., & DeGarmo, D. S. (1999). Parenting through change: An effective prevention program for single mothers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67, 711-724.
- Furstenberg, Frank F. Jr. (1988). *Child Care After Divorce and Remarriage*. Teoksessa Hetherington, E. M. & Arasteh, J.D. (edit.) (1998). *Impact of divorce, single parenting, and stepparenting on children*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Ganong, L.H. & Coleman, M. (1999). *Changing families, changing responsibilities. Family obligations following divorce and remarriage*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associats, Publishers.
- Garfinkel, I. & McLanahan, S. (1986). *Single mothers and their children: A New american dilemma*. Washington, DC: Urban Institute Press.
- Garzarelli P., Everhart, B. & Lester, D. (1993). Self-concept and academic performance in gifted and academic weak students. *Adolescence*, 28, 235-237.
- Gerris, J., Vermulst, A., van Boxtel, D., Janssens, J., van Zulphen, R. & Felling, A. (1993). *Parenting in Dutch families*. University of Nijmegen, Institute of Family Studies.
- Ginsburg, G. & Bronstein, P. (1993). Family factors related to children's intrinsic / extrinsic motivational orientation and academic performance. *Child Development*, Vol. 64, 1461-1474.
- Glasgow, K., Dornbush, S., L., Troyer, L., Steinberg, L. & Ritter, P. (1997). Parenting styles, adolescents' attributions, and educational outcomes in nine heterogeneous schools. *Child Development*, Vol. 68, (3), 507-529.
- Gottfried, A. (ed.) (1984). *Home environment and early cognitive development. Longitudinal research*. Orlando, Florida: Academic Press.

- Grolnick, W. & Ryan, R. (1989). Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 81, 143-154.
- Gustafson, S. (1994). Female underachievement and overachievement: Parental contributions and long-term consequences. *International Journal of Behavioral Development*, 17, 469-484.
- Henderson, R. (edit.) (1981). *Parent-child interaction. Theory, research and prospects.* New York, New York: Academic Press.
- Henderson, R. (1981). Home environment and intellectual performance. Teoksessa Henderson, R. (edit.) (1981). *Parent-child interaction. Theory, research and prospects.* New York, New York: Academic Press.
- Hess, R. & McDevitt, T. (1984). Some cognitive consequences of maternal intervention techniques: A longitudinal study. *Child Development*. Vol. 55, 2017-2030.
- Hetherington, E. M. (1981). Children and divorce. Teoksessa Henderson, R. (edit.) (1981). *Parent-child interaction. Theory, research and prospects.* New York, New York: Academic Press.
- Hetherington, E. M. & Camara, K. (1984). Families in transition: The Processes of dissolution and reconstitution. Kirjassa Parke, R. (ed.) (1984). *Review of child development research.* Vol. 7. The University of Chicago Press, London.
- Hetherington, E. M. & Arasteh, J.D. (edit.) (1988). *Impact of divorce, single parenting, and stepparenting on children.* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Hetherington, E. M. (1989). Coping with family transitions: Winners, losers, and survivors. *Child Development*. Vol. 60, No.1, 1-14.
- Hetherington, E. M. (1991). Families, lies, and videotapes. *Journal of Research on Adolescence*. Vol. 1, (1), 323-348.
- Hetherington E. M. (1993). An Overview of the Virginia Longitudinal Study of Divorce and Remarriage with a focus on early adolescence. *Journal of Family Psychology*. Vol 7, No.1, 1-18.
- Hetherington, E. M., Bridges, M. & Insabella, G. M. (1998). What matters? What does not? Five perspectives on the association between marital transitions and children's adjustment. *American Psychologist* Vol. 53, 167-184.

- Hetherington, E. Mavis & Stanley-Hagan, Margaret, M. (1999). Stepfamilies. Teoksessa Lamb, M. (edit.) Parenting and child development in "nontraditional" families. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hortacsu, N. (1995). Parents' education levels, parents' beliefs, and child outcomes. *A Journal of Genetic Psychology*, 156, (3), 373-383.
- Hortacsu, N. & Uner, H. (1993). Family background, sociometric peer nominations, and perceived control as predictors of academic achievement. *Journal of Genetic Psychology*, Vol. 154, 425-432.
- Holopainen, K. (1996). Äidin ja isän uusi suhde on lapsellekin mahdollisuus. *Lapsen maailma*. 11/1996 s. 24-25.
- Huopio, R. (1991). Uusperhe: uhka vai mahdollisuus. *Naistutkimus*. 1/1991 s. 57-58.
- Hurme, H. (1981). Life changes during childhood. *Jyväskylä Studies in education, Psychology and Social Research* 41.
- Hurme, H. (1995). Perhe kehityksen kontekstina. Teoksessa Lyytinen, P., Korkeakangas, M., Lyytinen, H. (toim.) (1995). *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY.
- Ikonen, I. (1984). Elämä uusperheessä. *Ryhmätyö* 2/84 s. 18-20
- Janssens, J. (1994). Authoritarian child rearing, parental locus of control, and the child's behaviour style. *International Journal of Behavioral Development*, 17, 485-501.
- Jeynes, W. H. (1999). Effects of remarriage following divorce on the academic achievement of children. *Journal of Youth and Adolescence*. Vol. 28, No. 3.
- Kettunen, N., Krats, S. & Kinnunen, U. (1997). Parisuhde ja lasten kasvattaminen. Teoksessa Pulkkinen, Lea (toim.) (1997). *Lapsesta aikuiseksi*. Jyväskylä: Atena.
- Kissman, K. & Allen, J. A. (1993). *Single-parent families*. Newbury Park: SAGE Publications.
- Kochanska, G. (1990). Maternal beliefs as long-term predictors of mother-child interaction and report. *Child Development*, 62, 1049-1065.
- Korhonen, A.-L., Shemeikka, S. & Myllykangas, M. (1989). Mörkö se astui piiriin? Lasten ongelmien ja perheen kasvatustuen tarpeen yhteys perherakenteen muuttumiseen. *Sosiaalihuollituksen julkaisuja* 8/1989.
- Laakso, Kirsti (1992) *Kouluvaikeuksien ennustaminen*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research, 89.

- Ladd, G. W. & Price, J. M. (1986). Promoting children's cognitive and social competence: The Relation between parents perceptions of task difficulty and children's perceived and actual competence. *Child Development* Vol. 57, 446-460.
- Laiho, M. (1997). Perheeni on OK - kaikesta huolimatta. *Lapsen maailma* 11/1997, s. 22-25.
- Lamb, M. E. (edit) (1999). Parenting and child development in "nontraditional" families. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Lamborn, S., Mounts, N., Steinberg, L. & Dornbusch, S. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, Vol. 62 (5), 1049-1065.
- Leung, P. & Kwan, K. (1988). Parenting styles, motivational orientations, and self-perceived academic competence: A Mediational model. *Merrill-Palmer Quarterly*, 44 (1), 1-19.
- Litovsky, V. & Dusek, J. (1985). Perceptions of child rearing and self-concept development during the early adolescent years. *Journal of Youth and Adolescence*, Vol. 14 (5) 373-387.
- Lorsbach, T. & Frymier, J. (1992). A comparison of learning disabled and nondisabled students on five at-risk factors. *Learning Disabled research and Practice* Vol. 7, 137-141
- Lyytinen, P., Korkeakangas, M., Lyytinen, H. (toim.) (1995). Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY.
- Maccoby, E. (1992). The role of parents in the socialization of children: An historical overview. *Developmental Psychology*, 28, 1006-1017.
- Maccoby, E. & Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa. Hetherington, E. M. (toim.), Mussen, P.H. (series toim.) *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality and social development.* (1-101) New York: Wiley.
- Marjoribanks, K. (1981). Family environments and children's academic achievement: Sex and social group differences. *The Journal of Psychology*, Vol. 109, 155-164.
- Marjoribanks, K. (1996). Family socialisation and children's school outcomes: An Investigation of a parenting model. *Educational Studies*, Vol. 22 (1), 3-11.
- McGillicuddy-DeLisi, A. (1985). The Relationship between parental beliefs and children's cognitive level. Kirjassa Sigel, I.E. (edit.) (1985). *Parental belief systems:*

- The Psychological consequences for children. S. 7-24. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- McLanahan, S. & Sanderful, G. (1994). *Growing up with a single parent: What hurts, what helps*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- McNab, C. & Murray, Å. (1985). Family composition and mathematics achievement. *Scandinavian Journal of Educational Research*, Vol. 29, 89-102.
- Midgley, C., Arunkumar, R. & Urdan, T. C., (1996). "If I don't do well tomorrow, there's a reason": Predictors of adolescents' use of academic self-handicapping strategies. *Journal of Educational Psychology*, 88, 423-434.
- Muncie, J., Wetherell, M., Langau, M., Dallas, R. & Cochrane, A. (eds.) (1992). *Understanding the family*. Second edition. London: SAGE.
- Murray, Å. & Sanqvist, K. (1990). Father absence and children's achievement from age 13 to 21. *Scandinavian Journal of Educational Research*. Vol. 34, No. 1
- Mäkinen T. (1993). Yksilön varhaiskehitys koulunkäynnin perustana. *Jyväskylä studies in Education, Psychology and social Research* 100.
- Nolen-Hoeksema, S., Mumme, D., Wolfson, A. & Guskin, K. (1995). Helplessness in children of depressed and nondepressed mothers. *Developmental Psychology*, 31, (3) 377-387.
- Nurmi, J-E., (1993). Self-handicapping and failure-trap strategy: A Cognitive approach to problem behavior and delinquency. *Psychiatria Fennica* 24, 75-85.
- Nurmi, J-E. & Salmela-Aro (1992). Epäonnistumisen psykologiaa: Katsaus toiminta- ja ajattelustrategioiden tutkimukseen. *Psykologia* 27 (20-30).
- Nurmi, J-E., Onatsu, P. & Haavisto, T., (1995a). Underachievers' cognitive and behavioural strategies - self-handicapping at school. *Contemporary educational Psychology*, 20, 188-200.
- Nurmi, J-E., Salmela-Aro, K. & Haavisto, T. (1995). The Strategy and Attribution Questionnaire: Psychometric properties. *European Journal of Psychometric Assessment* 11, 108-121.
- Nuttal, E. & Nuttal R. (1976). Parent-child relationships and effective academic motivation. *Journal of Psychology*, Vol. 94, 127-133.
- Onatsu-Arviolommi, T. & Nurmi, J-E. (1997). Family background and problems at school and in society: The Role of family composition, emotional atmosphere and

- parental education. *European Journal of Psychology of Education*. Vol. XII, 315-330.
- Onatsu-Arvilommi, T., Nurmi, J-E. & Aunola, Kaisa (1998). Mothers' and fathers' well-being, parenting styles, and their children's cognitive and behavioural strategies at primary school. *European Journal of Psychology of Education* Vol. 13, 543-556.
- Onatsu-Arvilommi, T. & Nurmi, J-E. (2000). The Role of task-avoidant and task-focused behaviors in the development of reading and mathematical skills during the first school year: A Cross-lagged longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 92 (3), 478-491.
- Parke, R. (ed.) (1984). *Review of child development research*. Vol. 7. London: The University of Chicago Press.
- Parsons Eccels, J., Adler, T. & Kaczala, C. (1982). Socialization of achievement attitudes and beliefs: Parental influences. *Child Development*, Vol.55, 2083-2093.
- Pasley, K. & Healow, K. (1988). *Adolescent self-esteem: A Focus on children in stepfamilies*. Teoksessa Hetherington, E. M. & Arasteh, J. D. (edit.) (1998). *Impact of divorce, single parenting, and stepparenting on children*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Pasley, K. & Ihinger-Tallman, M. (1987). *Remarriage & stepparenting. Current research & theory*. London: Guilford Press.
- Paulson, S. (1994). Relations of parenting style and parental involvement with ninth-grade students' achievement. *Journal of Early Adolescence*, Vol. 14 (2), 250-267.
- Pintrich, P., Marx, R. & Boyle, R. (1993). Beyond cold conceptual change: The role of motivational beliefs and classroom contextual factors in the process of conceptual change. *Review of Educational Research*, 63, 167-199.
- Pulkkinen, Lea (1977). *Kotikasvatuksen psykologia*. Jyväskylä: Gummerrus.
- Pulkkinen, Lea (1984). *Nuoret ja kotikasvatus*. Helsinki: Otava.
- Pulkkinen, Lea (toim.) (1997). *Lapsesta aikuiseksi*. Jyväskylä: Atena.
- Pulkkinen, Lea (1997). *Sosiaalinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa*. Teoksessa Pulkkinen, Lea (toim.) (1997). *Lapsesta aikuiseksi*. Jyväskylä: Atena.
- Pölkki, P. (1990). Self-concept and social skills of school beginners. *Jyväskylä studies in Education, Psychology and Social Research* 76.
- Rimm, T. & Lowe, R. (1988). Family environment of underachieving gifted students. *Gifted child quarterly*, Vol. 32, 353-359.

- Ritala-Koskinen, A. (1993) Onko uusperheestä perheeksi? Tutkimus uusperheen kulttuurisesta kuvasta suomalaisten naisten- ja perhelehtien konstruoimana. Reports from The Family Research Unit. University of Jyväskylä.
- Ritala-Koskinen, A. (2001). Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten perhesuhteista. Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto D 38/2001.
- Roberts, G-C., Block, J-H., & Block, J. (1984). Continuity and change in parent's child-rearing practices. *Child Development* 55, 586-597.
- Salmela-Aro, K. & Nurmi, J.-E. (2000). Tavoitteet ja strategiat väylänä onnistumiseen ja epäonnistumiseen. *Psykologia*, vol.35, s. 227-228.
- Salokangas, T. (1983). Uudelleen muodostuneet perheet. *Lapset ja yhteiskunta*, 42, 325-327.
- Salonen, P., Lepola, J. & Niemi, P. (1998). The development of firstgraders' reading skills as a function of pre-school motivational orientation and phonemic awareness. *European Journal of Psychology of Education*, 13, 155-174.
- Sameroff, A. & Feil, L. (1985). Parental Concepts of Development. Kirjassa Sigel, I. E. (edit.) (1985). Parental belief systems: The Psychological consequences for children. S. 83-105. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Schulenberg, J., Maggs, J. & Hurrelmann, K. (eds.) (1999) Health risks and developmental transitions during adolescence. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Sevåg Vestly, M., Pajukangas, J. (toim.) (1992). Kuningasvuosi. Jyväskylä: Atena.
- Sigel, I. E. (edit.) (1985). Parental belief systems: The Psychological consequences for children.. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sigel, I. E., McGillicuddy-DeLisi, A. V. & Goodnow, J.J. (edits.) (1992). Parental belief systems: The Psychological consequences for children. (Second Edition). New Jersey Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Snyder, J. (1991). Discipline as a mediator of the impact of maternal stress and mood on child conduct problems. *Development and Psychopathology*, 3, 263-276.
- Stevenson, D. Baker, P. (1987). The Family-school relation and the child's school performance. *Child Development*, Vol.58, 1348-1357.
- Tilastokeskus (1994) Suomalainen perhe. Väestö 1994:5. (toim. Leena Kartovaara & Hannele Sauli). Helsinki: Hakapaino Oy.

- Wagner, D., Spratt, J., Gal, I. & Paris, S. (1989). Reading and believing: Beliefs, attributions, and reading achievement in Moroccan schoolchildren. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 81 (3) 283-293.
- Weisner, T. & Garnier, H. (1992). Nonconventional family life-styles and school achievement: A 12-year longitudinal study. *American Educational Research Journal*, Vol. 29 (3) 605-632.
- Wentzel, K.R. (1994). Family functioning and academic achievement in middle school: A Social-emotional perspective. *Journal of Early Adolescence*. Vol. 14, No 2 268-291
- Wentzel, K. R. (1998). Social relationships and motivation in middle school: The role of parents, teachers, and peers. *Journal of Educational Psychology*, 90, 202-209.
- Wentzel, K. & Feldman, S. (1993b). Relations of family cohesion and power to adolescent social and emotional adjustment. Unpublished manuscript, University of Maryland, College Park.
- Virkki, J. (toim.) (1994). *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Porvoo: WSOY.
- Wood, J., Chapin, K., & Hannah, M. E. (1988) Family environment and it's relationship to underachievement. *Adolescence*, Vol. 90, 283-290.
- Voydanoff, P. (1991). Economic distress and family relations: A Review of the eighties. Teoksessa Booth, A. (ed.) (1991). *Contemporary families: Looking forward, looking back*. National Council on Family Relations, Minneapolis.
- Zajonc, R. B. (1976). Family configuration and intelligence. *Science* 192, 227-236.
- Zajonc, R. B. & Markus, G. B. (1975). Birth order and intellectual development. *Psychological Review*, Vol. 82, 74-88.
- Zill, N. (1988). Behavior, achievement, and health problems among children in stepfamilies: Findings from a national survey of child health. Teoksessa Hetherington, E. M. & Arasteh, J.D. (edit.) (1998). *Impact of divorce, single parenting, and stepparenting on children*. Hillsdale, New York: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Zimiles. H. & Lee, V. (1991). Adolescents family structure and educational progress. *Developmental psychology* 27, 314-320.
- Zuckerman, M., Kieffer, S., & Knee, C. (1998). Consequences of self-handicapping: Effects on coping, academic performance, and adjustment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1619-1628.

